

T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
GAZETECİLİK VE HALKLA İLİŞKİLER BÖLÜMÜ

72268

YOGOSLAVYA'DA YAYINLANAN TÜRKÇE YAYINLAR

YÜKSEK LİSANS TEZİ

T. C.
Yükseköğretim Kurulu
Dokümantasyon Merkezi

Danışman

Prof. Dr. Tayfun AKGÜNER

Hazırlayan
Kerim Karagöz

İSTANBUL - 1991

Tez çalışmalarım süresince beni yönlendiren ve destekleyen Sayın hocam Prof.Dr.Tayfun Akgüner'e, Tezimi tamamlama aşamasında yardımlarını gördüğüm Yrd.Doç.Dr.Edibe Sözen'e, Araş.Gör.Can Bilgili'ye, kişisel arşivini bana açan Suat Engüllü'ye teşekkür etmeyi gönül borcu bilirim.

KISALTMALAR

a.g.e.	: Adı geçen eser.
a.g.m.	: Adı geçen makale.
B.	: Boyutlar.
bkz	: Bakınız.
.	: Çeviren.
H.	: Hazırlayan.
Y.	: Yazar.
Yn.	: Yayınlayan.

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ

Kısaltmalar

Giriş	1
I - Yugoslavya'da Türkçe yayınlanan Gazeteler ve Dergiler	
A. Gazeteler	
1. Adalet - Pravda	6
2. Arş	6
3. Birlik	6
4. Birlik	6
5. Bosna	6
6. Doğru Yol - Pravi Put	7
7. Envar-ı Hürriyet	7
8. Gülşen-i Saray- Sarayevski Tsvyetsnik	7
9. Hak	8
10. Hak Yolu	8
11. Hukuk-u İbad	8
12. Işık-Zrak	8
13. İleri	9
14. Kasatura	9
15. Kosova	10
16. Kosova	10
17. Kurşun	10
18. Lim	10
19. Manastır	10
20. Mücadele	11
21. Mücadele-i Milliye	11
22. Neretva	11
23. Neyyir-i Hakikat	11
24. Purzerin- Prizren	12
25. Rehber	12

26. Rehber	12
27. Rumeli	13
28. Sada-yı Villet- Glas Naroda	13
29. Süngü	13
30. Őar	14
31. Tan	14
32. Top	14
33. Uhuvvet	14
34. Üsküp- Shkupi	14
35. Vatan	14
36. Vatan	15
37. Yeni Kadın	15
38. Yeni Vakit-Novo-Vreme	15

B. Dergiler

a) Türkçe Dergiler

1. Bahar	16
2. evren	16
3. ıg	16
4. DoĒu ve Batı	16
5. Esin	16
6. Elhan	16
7. Filiz	17
8. Hüsün ve Şiir	17
9. Kuş	17
10. Pioner Gazetesi	17
11. Sesler	17
12. Sevinç	17
13. Tomurcuk	18
14. Yeni Mektep	18
15. Yıldız	18

b) Sırpça - Hırvatadan Başka Türkçe Yazılar da yayınlan- lanan Boşnak Dergileri

1. Misbah	18
2. Muallim	18
3. Tarık	19
4. Yeni Misbah	19

II. Bugünkü Yugoslavya'da 1944'den günümüze Türk Gazetelici- ğinin gelişimi

A. Gazeteler

a) Birlik Gazetesi

1. Tarihsel Gelişimi içinde kuruluşu ve kuruluş
amacı 19

2. Yayın Politikası, Yazı ve Haber Kaynakları.21

3. Yayın Dili 22

b) Tan Gazetesi

1. Tarihsel Gelişimi İçinde Kuruluşu ve Kuruluş
Amacı 23

2. Yayın Politikası, Yazı ve Haber Kaynakları.23

3. Yayın Dili 24

B. Dergiler

a) Çevren Dergisi

1. Tarihsel Gelişimi İçinde Kuruluşu ve Kuruluş
Amacı 25

2. Yayın Politikası, Yazı ve Haber Kaynakları.26

3. Yayın Dili 27

b) Çığ Dergisi

1. Tarihsel Gelişimi İçinde Kuruluşu ve Kuruluş
amacı 28

2. Yayın Politikası, Yazı ve Haber Kaynakları.28

3. Yayın Dili 29

c) Sesler Dergisi

1. Tarihsel Gelişimi İçinde Kuruluşu ve Kuruluş
Amacı 30

2. Yayın Politikası, Yazı ve Haber Kaynakları.31

3. Yayın Dili 32

d) Çocuk Dergileri 34

Sonuç ve Özet 37

Ekler

Yugoslavya'da yayınlanan Türkçe Lektür Kitapların
Bibliyografyası (1949' dan Günümüze) 44

Kaynakça 70

GİRİŞ

Osmanlı İmparatorluğu'nun gelişme yıllarında Balkanlarda ki genişlemesinden sonra, gerileme ve yıkılış döneminde uğradığı yenilgiler sonucu Balkanlarda geride günümüzde sayısı 3 milyonu bulan bir Türk nüfusu kalmıştır. Bu nüfusun önemli bir bölümünü Yugoslavya'da yaşayan Türkler oluşturmaktadır.

Geçen yüzyılın ikinci yarısında, Osmanlı İmparatorluğu'nun mülki idaresinde yapılan reorganizasyonun etkisiyle öğrenim ve kültür alanında önemli düzenlemeler yapılmıştır. Kültür alanında yapılan yeniliklerin başında, 1864 yılından başlayarak, hemen hemen bütün il merkezlerinde birer resmi il basımevi kurulması gelmektedir.

Böylelikle, en uzak illerde bile, kültür ve yayın alanlarında bir uyanma, hareket ve gelişme meydana gelmiştir.

İl basımevlerinde basılan resmi, yarıresmi ve resmi olmayan dergi ve gazeteler bölge gazeteciliğinin gelişmesini sağlamış ve İstanbul'un bu konudaki tekelciliğini kısmen ortadan kaldırmıştır. Bu basımevlerinde gazete, dergi ve salnamelerden* başka okul kitapları edebi, dini ve bilimsel eserler de basılmış, bu şekilde eğitim, kültür ve bilime yardım edilmiştir.

Genellikle, bu eserler illerde görev alan aydınlar tarafında kaleme alınmıştır.

Bazı basımevlerinde basılan gazete, dergi ve kitaplar Arapça, Sırpça, Ermenice, Bulgarca, Romence gibi, illerdeki diğer azınlıkların dillerinde de yayınlanıyordu. Azınlık basınının doğuşu, kendi dillerinde eğitimin yayılmasını sağlarken, Türk topraklarında yaşayan azınlıkları kışkırtan, ayaklanmaya sevkeden yabancı basına karşı gereken cevapların vermesine yardımcı olmuştur.

"Osmanlı Topraklarında ilk il basımevi 1864 yılında Tuna ili'nin merkezi olan Rusçuk kentinde kuruldu ve 3 Mart 1865 tarihinde Tuna-Dunav adıyla ilin resmi organı olarak Türkçe-

* Salname :Yıllık (Çeşitli konulara ilişkin yıldan yıla çıkan dergi)

Bulgarca bir gazete yayınlanmaya başlandı. Tuna ilinde yönetimsel, sosyal ve kültürel alanlarda yapılan, yenilikler olumlu sonuç verince, imparatorluğun diğer bölgelerinde de illerin kurulmasına ve basımevlerinin açılmasına başlandı."(1)

Bugün Yugoslavya'yı oluşturan topraklarda, 1866 yılından bu yana amaç, içerik ve dil özellikleri bakımından bir çok dergi ve gazete yayınlanmaktadır.

Bir basımevi olan Ignjat Sopron, Bosna ilinden aldığı para yardımı ile, ilin merkezi olan Saray Bosna'da bir basımevi kurmuş ve burada ilk olarak 7 Nisan 1866'da "Bosna Gazetesi (Bosanski Vyesnik)" adı altında Sırpça haftalık bir gazete ve 28 Mayıs 1866 tarihinde de, "Bosna" adı ile ilin resmi organı olan Türkçe Sırpça bir gazete yayınlamaya başlamıştır. Başyazarlığını Ebuzziya Tefvik'in yaptığı bu gazete, kuruluşundan 18 Temmuz 1878 tarihine kadar, 636 sayı çıkmıştır.

1868-1872 yılları arasında Osmanlı imparatorluğu illerinde yayınlaman ilk yarı resmi gazete sayılan Bosna ilinin yarı resmi organı "Gülşen-i Saray (Sarayevski, Tsvyetnik)" çıkarılmıştır. Gerek "Gülşen-i Saray" ,gerekse "Bosna" Gazetesi'nin başta gelen amacı, Avusturya-Macaristan, Hırvatistan ve Sırbistan basını tarafından, Türkiye ve Bosna-Hersek aleyhine yapılan yayınlara cevap vermektir. Bu nedenle, "Gülşen-i Saray" Gazetesi, hem Türkçe hem Sırpça yayınlanıyordu. Bundan başka, Bosna ili basımevinde 1867-1878 yılları arasında 13 resmi salname yayınlanmıştır. Ebuzziya Tefvik'in iddiasına göre, 1866'da yayınlaman "Bosna Salnamesi" illerde çıkan ilk yıllıktı.

1866 yılında kurulan Hersek ilinin merkezi Mostar kentinde "Nevetçe" adında Türkçe ve Sırpça resmi bir gazete aynı yılın sonuna kadar yayınlanmıştır. 1878 yılında, Bosna Hersek'in Avusturya-Macaristan tarafından işgal edilmesiyle, Avusturya yönetimini

---

(1) İsmail Eren, "Yugoslavya'da Türkçe Basın (1866-1986)", Sesler Dergisi, Yıl 15, Haziran 1989, Sayı:237, s.72.

övmek amacıyla da "Vatan" (1884-1897) ve bunun devamı sayılan "Rehber" (1897-1902) adında iki Türkçe gazete çıkmıştır. Bosna Müslümanlarının bir aile dergisi olan "Behar" ın 1908 yılında Sırpça'dan başka, dört sayfası Türkçe yazılara ayrılmıştır.

Okullarda Türkçe öğrenen Boşnaklar, Arap harfleriyle Sırp dilinde "Tarık" (1908-1911), "Muallim" (1910-1913), "Misbah" (1912-1914) ve "Yeni Misbah" (1914) adlarında mesleki ve dini dergiler yayımlamışlardır. Bu dergilerin bazı sayılarında Türkçe ve Arapça yazılara da yer verilmiştir.

Bosna ili, 1918 yılında Yugoslavya Devleti'ne katıldı. Bu dönemde, 1920 yılında, Güney Slav Müslümanları "Fırka-i Siyasiyesi" Türkçe ve Sırpça olarak "Adalet-Pravda" adı altında bir yıllık yayınlanmıştır. 1933 yılında önce Belgrad'ta 1937'den sonra ise, Saraybosna'da yayınlanan Yugoslav Kraliyeti İslam Cemaati Diyanet İşleri Başkanlığı organı "Glasnik" adındaki aylık dergide, zaman zaman eski Türk harfleriyle dini, tarihi ve edebi yazılar yayınlanmıştır.

1941 yılında kurulan Hırvatistan Devleti ve bugünkü Yugoslavya'da (1950'den sonra) adı geçen derginin yayınına devam edilmiş ve bazı sayılarında Türkçe yazılara da yer verilmiştir.

Türkiye ve Hırvatistan Siyasi, ekonomik ve kültürel ilişkileri geliştirmek amacıyla Zagreb kentinde 1943 yılında "Doğu ve Batı", Türkçe aylık bir dergi yayınlanmıştır.

Frizren ilinin 1868 yılında kurulmasıyla birlikte, 1871-1874 yılları arasında Türkçe ve Sırpça olarak "Prizren" adında haftalık bir gazete de yayın hayatını sürdürmüştür.

1877 yılında kurulan Kosova Vilayeti merkezi Priştine kentinde, "Kosova" adı ile haftalık bir derginin yayınlandığı bilinmektedir. Dergi daha sonra Üsküp'e taşınan (1888) basımevinde, 1912 yılına kadar faaliyetini sürdürmüştür.

Bugünkü Makedonya Bölgesi'nin bir diğer ili olan Manastır ilinde (1873-1875), "Rumeli" adında resmi bir gazete ve iki salname yayınlanmıştır. 1878 yılında Manastır ili tekrar kurulunca, "Manastır" (1884-1912) adında haftalık resmi bir gazete sekiz salname ve bazı eserler yayınlanmıştır.

Bütün resmi il gazeteleri, öncelikle resmi haberlere yer veriyordu. Dahiliye Nezareti'de 13 Eylül 1305 (1888) tarihinde illerde basılan resmi ve bağımsız gazetelerin sıkı bir sansür altında bulunan İstanbul basınının yayınladıkları yazıların içeriği dışına çıkmamasını emretmiştir. Yine Devlet Şurası (Danıştay), il gazetelerinin dağıtımının, posta ücreti almaksızın, yapılmasını kararlaştırmıştır.

il gazetelerinin tirajı oldukça düşüktü. Örneğin, Mostar'da çıkan "Neretva" Gazetesi 360, Rusçuk'ta yayınlanan "Tuna" gazetesi ise, 1300 adet kadar basılıyordu.

1980 yılında II. Meşrutiyetin ilanı ile İstanbul'da olduğu gibi, Üsküp ve Manastır'da da, parti, cemiyet, azınlık kulüpleri ve kurumlar, kendi siyasal, edebi, bilimsel ve mesleki organlarını yayınlamaya ve özel basımevleri kurmaya başlamışlardır.

Basın özgürlüğünden yararlanan Milliyetçi Sırp kuruluşları, Üsküpte, yalnız Sırpça olarak dört süreli yayın, ayrıca Sırpça Türkçe olarak ta "Vardar" adında bir gazete çıkarmışlardır. 1937-1944 yılları arasında da Yugoslavya'nın Madedonya ve Kosova bölgelerinde Türkçe dönemsel yayın çıkmamıştır. Ancak, bu durum Yugoslavya Federal Cumhuriyetinin kurulmasıyla değişmiştir. 1 Eylül 1951 yılından başlayarak, günümüze kadar çocuklar için "Sevinç" ,Eylül 1957'den itibaren "Tomurcuk", Aralık 1955'ten beri de "Sesler" adında aylık toplum-sanat dergileri çıkmaktadır.

Bu arada bazı belediyelerin de çıkarmış olduğu gazetelerde, Türkçe yayınlara yer verilmişti. Örneğin, Kalkandelen kentinde Şubat 1971 yılından başlayarak çıkarılmakta olan, "Polog" gazetesinde Türkçe'den başka Makedonca ve Arnavutça yazılar yer almıştır.

"Tan" Gazetesi'nden sonra, Priştine'de, 1973'ten bu yana "Çevren" adında üç aylık toplum, bilim, yazın ve sanat dergisi ve nihayet 1979 Ocak'tan başlayarak "Kuş" adında aylık çocuk dergisi çıkarılmaktadır.

Yugoslavya'da yayınlanan bu süreli yayınlar resmi politika-nın dışına çıkmakla beraber, bu ülkede de bir Türk edebiyatının doğup gelişmesinde büyük bir rol oynamışlardır ve halen de

oynamaktadırlar. Ayrıca, Üsküp'te "Birlik" ve "Sevinç", Priştine'de ise "Tan" Yugoslavya'da yaşayan Türk yazarlarının eserlerini de yayınlamaktadırlar.

Biz bu çalışma çerçevesinde 1944 öncesi ve sonrası olmak üzere iki bölümde, Yugoslavya topraklarında yayınlanan Türkçe gazete ve dergileri incelemeye çalıştık.

Tezin birinci bölümünde, yayınlanan ilk Türkçe gazete ve dergilerden başlayarak günümüze kadar olan dönem içerisinde, isimlerini, İsmail Eren'in "Sesler Dergisi" ndeki makaleleri ve Suat Engüllü'nün özel arşivinden yararlanarak edindiğimiz 38 gazete ve 19 dergiyi genel özellikleri, kuruluş, yayın sahibi ve yayın politikalarına göre ele aldık.

Tezin ikinci bölümünde ise, bugünkü Yugoslavya diye tanımladığımız 1944 sonrası Yugoslavyası döneminde yayınlanan gazete ve dergileri, Tarihsel Gelişimi İçinde Kuruluşu ve Kuruluş Amacı, Yayın Politikası-Yazı ve Haber Kaynakları ve Yayın Dili adı altında üç ana başlık altında inceledik.

I- YUGOSLAVYA'DA TÜRKÇE YAYINLANAN GAZETELER VE DERGİLER

A) GAZETELER

1. ADALET - PRAVDA

Güney Sırbistan Müslüman Cemaati Siyasi Partisi Salnamesi olarak 1920 yılında yayınına başlayan gazetenin, sahibi ve yayıncısı, partinin Saraybosna'da bulunan yürütme merkezidir. Türkçe, Sırpça ve Hırvatça dillerinde yayınlanan gazete İslam Basımevi'nde 22x25 cm. boyutlarında 81 sayfa olarak basılmaktadır.

2. ARŞ

Haftalık siyasi, mustakil, Osmanlı Gazetesi'dir. Sahipliğini Mehmet Sami'nin, sorumlu Müdürlüğünü İbrahim Hakkı'nın yaptığı gazetenin, birinci sayısı 11 Eylül 1327 (1911) yılında, Üsküp, Akvaroni Basımevi'nde 40x31 cm. boyutunda üç sütun üzerine dört sayfa olarak basılmıştır.

3. BİRLİK

Müstakil Türk Gazetesidir. 1925'te çıkmaya başlamıştır. Sahibi ve İmtiyaz Sahibi Yusuf Ziya Smailagiç'dir. Üsküp'te yayınlanmıştır.

4. BİRLİK

Madedonya Çalışkan Halkın Sosyalist Birliği Organıdır. 23 Aralık 1944'te Üsküp'te yayın hayatına başlamıştır. Baş ve sorumlu yazarı Fahri Mehmet Kaya'dır. Hala yayınına devam etmektedir.

5. BOSNA

"Bosna" Gazetesi, iç ve dış her türlü haberi halka aktarmak amacıyla haftada bir defa, pazartesi günleri çıkarılır. Birinci sayısı 28 Mayıs 1866'da yayınlanan gazete 636 sayı çıkmıştır. Sahibi ve İmtiyaz Sahibi, Zemun Matbaacısı Vatroslav Sopron, daha sonra il idaresidir.

Başyazarlar: Mustafa Refet İmamoviç (30 Aralık 1868 tarihine kadar), Mehmet Şakir Kurtkehayiç (1872'ye kadar), Belgradlı Salih Yaver Baruh, Nurettin Kurtkehayiç, İstanbullu Kadri; Sırpça kısmı için: Miloş Mandiç, yardımcıları: Niko Kralyeviç ve Yovo Ciniç. 63. sayıya kadar Sarayova, Sopron Basımevi'nde basılan gazete,

daha sonra 636. sayıya kadar da il Basımevinde basılmıştır.

İkisi Türkçe, ikisi Kiril Sırpça harfleriyle, 4 sayfa olarak yayınlanan gazetenin 1-16'ıncı sayısı 34x29, 17-616'ıncı sayıları 48x37, 617-636'ıncı sayıları 35x35, boyutlarında basılmıştır.

Avusturya Ordusu, Bosna ve Hersek'i işgal etmeye başlayınca Sarayova'daki halk idaresi, 8-17 Temmuz 1878 tarihleri arasında "Bosna Gazetesi" nin özel bir sayı çıkarıp, durum hakkında bilgi vermiş ve halkın işgalciye karşı koyması için teşvik edici yayınlar yapmıştır.

28 Mart- 18 Temmuz 1878 tarihleri arasında yarı resmi olarak sekiz sayfa halinde çıkarılmıştır.

6. DOĞRU YOL-PRAVİ PUT

1939 yılındaki Güney Sırbistan Müslüman Cemaati Organları seçimi arifesinde, Üsküp'te çıkarılan Türkçe ve Sırpça bir gazetedir. Çıkaran, Fevzi Hacıhamziç (Tarı), başlıca yazarlar ise Halit Efendi ve gazetenin Sırpça bölümü ve daha sonra sorumlu müdürü olan Zafer Musiç'dir.

7. ENVAR-I HÜRRIYET

Pazar günleri yayınlanan haftalık Osmanlı Gazetesi'dir. Müdürlüğünü ve başyazarlığını Ali İffet'in yaptığı gazetenin ilk sayısı Üsküp'te Kosova il Basımevi'nde 47x32 cm. boyutlarında, dört sütun üzerine dört sayfa olarak 11 Ekim 1909 tarihinde yayınlanmıştır.

8. GÜLŞEN-İ SARAY-SARAYEVSKI TSVYETNIK

Bu gazete haftada bir defa perşembe günleri Bosna ili Merkezi olan Sarayova'da il Basımevi'nde basılmıştır. Birinci sayısı 26 Aralık 1868'de yayınlanan gazete, 1 Temmuz 1872 yılına kadar 70 sayı çıkmıştır.

Sorumlu Müdürü ve Başyazarı, Mehmet Şakir (Kurtkehayiç)'dir. 38x25 cm. ve 44x32 cm. (1870'den itibaren) boyutlarında dört sütun, üzerine dört sayfa olarak ikisi Türkçe ve ikisi Sırpça Kiril harfleriyle olmak üzere yayınlanmıştır.

Başyazar Mehmet Şakir'in vefatı üzerine yayına son verilmiştir. Rumeli'de yayınlanan ilk yarı resmi, siyasi ve edebi bir gazete sayılmaktadır.

9. HAK

"Yugoslavya'da İslam Muhafaza-i Hukuk Cemiyeti'nin mürevviç-i efkârdır." (2)

Birinci sayısı 23 Şubat 1920'de yayınlanmıştır. 11 Aralık 1924'de kadar 956 sayı çıkmıştır.

Başlığı Sırpça ve Fransızca yazılıdır. Daha sonraki sayılarda başlık altı: "Sırp, Hırvat, Sloven Kraliyeti Cenup Müslümanları Teşkilatı'nın vasıta-i neşir ve efkarıdır." (3) şeklinde yazılıdır. Sayı 522'den (8 Mayıs 1923) itibaren çarşambaları hariç her gün yayınlanan bu gazete, kendi basımevinde basılmaya başlamıştır. Bazı sayıların iki sayfası Sırpça yayınlanmıştır. Üsküp'te 15. yüzyılın ikinci yarısında Karlılı Mehmet Bey (Burmali) Camii'ni yıkmak isteyen hükümet aleyhinde çıkan sert bir yazı üzerine gazete kapatılınca "Hak Yolu" ve "Mücadele" adlarıyla çıkmaya devam etmişse de ömrü uzun sürmemiştir.

10. HAK YOLU

Pazartesi hariç her gün çıkan siyasi, toplumsal Türkçe gazetedir. Birinci sayısı 26 Ocak 1925'te yayınlamıştır. Sahibi, Nastas N. Petroniç, Sorumlu Müdürü H. Sabri olan gazete, Üsküp'te Krayniçanat Basınevi'nde, 47x32 cm. boyutlarında dört sütun üzerine iki sayfa olarak çıkmıştır.

11. HUKUK-U İBAD

Osmanlı Demokrat Partisi (Fıkra-i İbad)'nin yayın organıdır. 1909 yılında Manastır'da yayınlanmıştır. (4)

12. İŞİK-ZRAK

Pazartesi, çarşamba ve cuma günleri yayınlanan bu gazete Demokratska Zayednica-Güney Sırbistan Müslümanlarına ait siyasi, toplumsal ve iktisadi gazetedir.

---

(2) İsmail Eren, "Yugoslav Topraklarında Türkçe Basın", Sesler Dergisi, Ekim 1966, Sayı 9, s. 62.

(3) İsmail Eren, a.g.Ş., s. 62

(4) Server İskit, Türkiye'de Matbuat İdaresi ve Politikaları, İstanbul, 1943, s. 160

Birinci sayısı 21 Temmuz 1927'de çıkan gazetenin sahibi ve sorumlu müdürü Avukat Dimitriye Anastasiyeviç-Taşula'dır.

Yazı Kurulu Müslüman yazarlardan Hüseyin Hüsnü, Fevzi Hacıhamziç'ten kuruludur. Üsküp Krayniçanat Basımevi'nde, 48x32 cm. boyutlarında, dört sütun üzerine iki sayfa olarak basılmıştır. Başlığı Kiril ve Latin harfleriyle basılıdır.

13. İLERİ

Haftada bir defa perşembe günleri yayınlanan, meşrutiyet yanlısı bir gazetedir. İlk sayısı 9 Temmuz 1327 (1911) yılında yayınlanan ve yirmi sayı çıkan gazetenin, İmtiyaz Sahibi ve Sorumlu Müdürü Matlı Ziya'dır. Manastır'da Neyyir-i Hakikat Basımevi'nde, 38x26 cm. boyutlarında, üç sütun üzerine, dört sayfa olarak basılmıştır. "Süğü" Gazetesi'nin orfi idare tarafından kapatılmasıyla bir süre bu isimle çıkmıştır.

14. KASATURA

Haftada bir defa pazartesi günleri çıkan, meşrutiyet yanlısı bir gazetedir. İlk sayısı 5 Aralık 1327 (1911) yılında Beynelmillel Ticaret Basımevi'nde üç sütun üzerine, dört sayfa olarak basılmıştır. Sorumlu Müdürü Rıza Bey'dir.

15. KOSOVA

Her hafta çarşamba günü Kosova ili içinde yayınlanan gazete, 2 Aralık 1885 yılına kadar Türkçe ve Sırpça olmak üzere iki dilde, 427 sayı çıkmıştır. Yazarları: Mehmet Vasıf (1926), Kaşif Hayri, İsmail Kemal, baş mürettipleri Akif, Sinan Şevki, Sırpça Tercümanları; Hasan ve Trifun Radivoyeviç'dir.

Friştine, Kosova İl Basımevi'nde basılmıştır. 41x33.5 cm. boyutlarında, dört sütun üzerine dört sayfadır. İlk sayı 1877 yılında çıkmıştır. 1884 yılının Eylül ayından 1886 yılının Ocak ayının sonuna kadar, hem Türkçe hem de Sırpça olarak yayınlanmıştır. (5) 8 Eylül 1888 tarihinden sonra basımına Üsküp'te devam edilmiştir.

---

(5) Todor P. Stankoviç, Putne Beleske po Staroj Sırbiji, 1871,89, Belgrad, 1910, s. 86-87.

16. KOSOVA

Vatan ve toplum yararına yönelik, çarşamba günleri yayınlanan bir il gazetesidir. Yayınına Priştine Kosova İl Basımevi'nde başlanan gazete, 1895 yılından sonra Hamidiye Sanayi Okulu Basımevi'nde, 41x33.5 cm. boyutlarında, dört sütun üzerine dört sayfa olarak basılmıştır. Bu gazete 1888 yılının ikinci yarısına kadar Priştine'de yayınlanmıştır. Kosova İl Merkezi'nin 8 Eylül 1888 tarihinde Üsküp'e taşınması ile, yalnız Türkçe olarak burada yayınına devam etmiştir. Balkan Savaşına kadar yayınıni sürdürmüştür. Başyazarları İsmail Kemal ve Tahir Bey'dir. Baş mürettibi ise, Musa Kazım'dır.

17. KURŞUN

"Hak ve hakikati yazmaktan çekinmez, menfaat-ı vatani hiçbir şeye değişmez haftalık Osmanlı Gazetesi'dir." (6)

Birinci sayısı 28 Mart 1911'de yayınlanan gazetenin, İmtiyaz Sahibi ve Sorumlu Müdürü Esad Bey'dir. Manastır, Beynelminel Ticaret Basımevi'nde 38x27.5 cm. boyutlarında, üç sütun üzerine dört sayfa olarak basılmıştır. "Süngü" ve "İleri" gazetelerinin devamı sayılmaktadır.

18. LİM

Taş basma olarak yayınlanan, sosyalist bir gazetedir. 1908 yılında Taşlıca'da yayınlandığı sanılmaktadır. (7)

19. MANASTIR

Her hafta çarşamba günleri basılan, il gazetesidir. Yazarları, Mehmet Hasip, Mehmet Mazlum, Hacı Mehmet Neşet; baş mürettip; Osman Hilmi, Besim Bey'dir. Manastır İl Basımevi'nde 52x36 cm. boyutlarında, üç-beş sütun üzerine dört sayfa olarak basılmıştır.

3. Temmuz 1907 tarihli sayısının (1139), Manastır Hamidiye Sanayi Okulu yararına çekilen piyangoda ikramiye alan numaraların listesinin bir ek olarak verildiği bilinmektedir.

---

(6) İsmail Eren, "Yugoslav Topraklarında Türkçe Basın", Sesler Dergisi, Üsküp, Ekim 1966, s. 64.

(7) Osman A. Sokoloviç, Pragled Stanpanih Dyela Muslimana Bosne Hercegovine na Srpsko-Hrvatskom od 1878-1948, III Glasnik Vrhovnog Islamskog Starvesinstra Dergisi'nden ayrı bası, Sarayevu 1959, s. 10.

20. MÜCAHEDE

Pazartesi hariç her gün yayınlanan, siyasi, toplumsal, Türkçe gazetedir. Birinci sayısı 29 Ocak 1925 tarihinde Üsküp, Krayniçanat Basımevi'nde, 47x32 cm. boyutlarında, dört sütun üzerine iki sayfa olarak yayınlanan gazetenin Sorumlu Müdürü, H. Sabri'dir. Başlık sahibinin adı ve tarih Kiril harfleriyle Sırpça olarak yazılıdır. "Halk" ve "Hak Yolu" gazetelerinin İç İşleri Bakanlığı'nın emriyle tatil ve müsadere olunmasından sonra çıkmaya başlamıştır.

21. MÜCAHEDE-1 MİLLİYE

Haftada iki defa çıkan, hür ve müstakil, Osmanlı Gazetesi'dir. Birinci sayısı 8 Eylül 1911 yılında yayınlanan gazetenin, İmtiyaz Sahibi ve Sorumlu Müdürü Salih Zeki'dir. Üsküp'te, Vardar Basımevi'nde 35x27 cm. boyutlarında, üç sütun üzerine, dört sayfa olarak basılmıştır. Elde bulunan son sayı (65), 27 Aralık 1912 tarihine aittir.

22. NERETVA

Bu gazete halkın yararına yönelik olarak, iç ve dış her türlü haberi yayınlayan ve haftada bir defa perşembe günleri çıkan bir gazetedir. Birinci sayısı, 2 Şubat 1876'da Mostar, Hersek İli Basımevi'nde, 44x29 cm. boyutlarında, dört sayfa olarak yayınlanmaya başlamıştır. 38 sayı çıkan gazetenin başyazarı, Mehmet Hulusi, Sırpça tercümanları, Yosif Alkalay ve Ritso Aleksiyeviç'tir. 1877 yılının başlangıcında Hersek İli'nin lagviyle yayınına son verilmiştir. Tirajı 360 nüshadır.

23. NEYYİR-İ HAKİKAT

Osmanlı İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin yayın organı olan gazete, pazar ve çarşamba günleri yayınlanan bir Osmanlı gazetesidir. 8 Mart 1908 yılında Manastır İl Basımevi'nde ilk sayısı yayınlanan, "Neyyir-i Hakikat" daha sonra kendi kurduğu basım evinde, 48x32 cm. boyutlarında, üç sütun üzerine dört sayfa olarak basımına devam etmiştir. Sorumlu Müdürü, Ahmet Eyyüb, Baş Yazarı Mehmet Hasib'tir.

"Bu gazetenin ilk dokuz sayısı II. Meşrutiyetin ilanından önce çıkmıştır. Özellikle Manastır İttihat ve Terakki Merkez

Heyetinin organı olan bu gazete merkezi yönetime çatardı." (8) II. Meşrutiyetin birinci yılı nedeniyle bir hatıra olarak dergi şeklinde yayınlanan, 50 sayfalık özel sayıda, edebi, tarihi, askeri yazılara yer verilmiştir.

24. PURZERİN-PRİZREN

Gazete iç ve dış her türlü haberi yayınlayan, haftada bir pazartesi günleri çıkan bir yayın organıdır. İlk sayısı 14 Ağustos 1871 yılında, üç sütun üzerine dört sayfa olarak basılmıştır. Bu teknik özellikleri diğer sayılarda da devam etmiştir. Başyazarı İl Mektupçusu Seref Bey, Baş Mürettipi Akif Bey, Sırpça sorumlusu İliya Stavliç, Türkçe'den Sırpçaya tercüman Todor Stankoviç'tir.

Bu gazete, sırpça tercümanı olarak çalışan T. Stankoviç'in ifadesine göre, 1874 yılının sonuna kadar yayınlanmıştır. (9)

25. REHBER

Müslüman yararına yönelik, salı ve cuma günleri çıkan, müstakil Türk gazetesidir. 1920 yılına kadar 14 sayı çıkmıştır. İmtiyaz Sahibi, Kazım Emin (Lügar), Başyazarı A. Kemal, Sorumlu Yazarı ise A. Vasfi'dir. Üsküp'te yayınlanmıştır.

26. REHBER

Haftada bir çıkan, siyasi ve ilmi İslam gazetesidir. İlk sayısı 24 Nisan 1897 yılında çıkmıştır. 129 sayı yayınlanan gazetenin, İmtiyaz Sahibi ve yazarı Mehmet Hulusi'dir. Sarayova İl Basımevi'nde 39x28 cm. boyutlarında, üç sütun üzerine dört sayfa olarak basılmıştır. "Vatan Gazetesi" nin devamı sayılmaktadır.

---

(8) Server İskit, Türkiye'de Matbuat İdareleri ve Politikaları, İstanbul, 1943, s. 147.

(9) Todor P. Stankoviç, Putne Beleske po Staroy Sırbiji 1871-1898, Belgrad, 1910, s. 67.

27. RUMELI

Manastır İli'nin resmi gazetedir. Haftada bir çarşamba günleri yayınlanır. Yazarı Mehmet Vasıf, Baş Mürettibi Akif Bey'dir. "Manastır İlinin 1292 yılında lagvedilmesi üzerine, Manastır'da çıkan bu gazetenin imtiyazı geri verildiğinden Selanik'te yayınlanan "Rumeli" ve bunun devamı sayılan "Zaman" gazetelerinin önceki imtiyaz sahibi yerine "Rumeli" adında, Türkçe ve Rumca bir gazetesinin çıkarılması için o zamanki maarif nezaretine baş vurulmuştur." (10) Mustafa Bey'in bu teşebbüsünün başarıp başaramadığına dair şimdilik elimizde bir bilgi yoktur.

28. SADA-YI VILLET-GLAS NARODA

Cumartesi ve çarşamba günleri yayınlanan İslamiyete yönelik yayın yapan siyasi, toplumsal, iktisadi, müstakil gazetedir.

İlk sayısı 25 Haziran 1927 tarihinde çıkmış 11 Ocak 1929 yılına kadar 110 sayı yayınlanmıştır. Üsküp Uhuvvet (Bratsvo) Basımevi'nde, 48x32 cm. boyutlarında dört sütun üzerine 2-4 sayfa olarak yayınlanan gazetesinin, imtiyaz sahibi ve sorumlu müdürü Aleksander Bukviç'tir. Yugoslav radikal partisinin organıdır. 6 Ocak 1920 tarihinde ilan olunan diktatorya neticesinde yayınına son verilmiştir.

29. SÜNGÜ

Haftada bir perşembe günleri yayınlanan Meşrutiyet yanlısı bir gazetedir. Sorumlu Müdürü Hamdi Bey olan gazete Manastır, Neyyir-i Hakikat Basımevi'nde, 38x28 cm. boyutlarında, üç sütun üzerine dört sayfa olarak basılmıştır. Elde bulunan son sayısı (25), 22 Eylül 1327 tarihli sayıdır.

"Süngü" nün örfi idare tarafından kapatılmasıyla bir aralık "İleri" adıyla çıkmıştır.

---

(10) Zaman Gazetesi, Selanik, 25 Rebiulevvel 1294, Yıl 4, Selanik, Sayı 198.

30. SAR

Haftalık, siyasi, Osmanlı gazetesidir. İmtiyaz Sahibi, Rüstem Bey'dir. Üsküp, Kosova İli Basımevi'nde basılan gazete, 37.5x27.5 cm. boyutlarında, üç sütun üzerine dört sayfadır. 1911 yılına kadar 15 sayı çıkmıştır.

31. TAN

İlk sayısı 30 Nisan 1969 yılında Priştine'de yayınlanan gazete, Kosova Çalışkan Halkı Sosyalist Birliği'nin yayın organıdır.

32. TOP

Haftalık siyasi, Osmanlı Gazetesi'dir. İmtiyaz Sahibi, Rüstem Bey olan gazete, Üsküp, Kosova İli Basımevi'nde 37.5x27.5 cm. boyutlarında üç sütun üzerine dört sayfa basılmıştır 1911 yılına kadar 12 sayı çıkmıştır.

33. UHUVVET

Müslümanların yararına yönelik müstakil haftalık gazetedir. İlk sayısı 1919 yılında çıkan gazete, 3 Ekim 1919 yılına kadar 12 sayı çıkmıştır. Sahibi Halil Kazım olan yayın, Üsküp'te A. Kemal tarafından çıkarılmıştır.

34. ÜSKÜP-SHKUPI

Haftada bir defa pazartesi günleri yayınlanır. İlk sayısı 29 Ağustos 1911 yılında yayınlanan gazetenin Sorumlu Müdürü ve Başyazarı Yaşar S. Erebar'dır. Arnavutluk'tan kurulu bir heyet tarafından idare edilir. Üsküp Akvaroni Basımevi'nde basılan gazete, iki Türkçe, iki Latin harfleriyle Arnavutça olmak üzere dört sayfadan oluşur. 37.5x27.5 cm. boyutlarında ve üç sütundur.

35. VATAN

Haftada bir cuma günleri politik içerikli çıkan bir gazetedir. Birinci sayısı 12 eylül 1884 yılında yayınlanan gazetenin İmtiyaz Sahibi ve Başyazarı Mehmet Hulisi'dir. Sarayova İl Basımevi'nde 40x29 cm.boyutlarında, üç sütun üzerinde dört sayfa olarak basılmıştır. Avusturya idaresindeki Bosna'da yerli müslümanların çoğu modern Latin ve Kiril harfleri bilmedikleri gerekçesiyle Arap harfleriyle Türkçe olarak yayınlanmıştır. "Vatan" Gazetesi, Sultan Abdülhamit Rejimini tenkit ettiği için, Türki-

ye'ye sokulmasının yasak edilmesi üzerine, 1897 yılından itibaren "Rehber" adıyla yayınlanmaya ve bu defa Jön Türk hareketini yermeye başlamıştır. Bunun üzerine Sultan Abdülhamit Başyazar Mehmet Hulusi'yi, dördüncü derece Osmanlı nişanı ve paşa rütbesiyle ödüllendirmiştir. Sarayova Belediye Statüsü, bir ek olarak ikinci sayıda (1884) yayınlanmıştır.

36. VATAN

"Hak ve hakikati yazmaktan çekinmez menfaat-ı vatani hiçbir şeye değişmez Osmanlı gazetesi'dir." (11)

Birinci sayısı 1 Haziran 1911'de yayınlanan gazetenin Sorumlu Müdürü ve Başyazarı Mehmet Hasip'tir. Manastır'da Beynelmillel Ticaret Basımevi'nde, 39.7x27 cm. boyutlarında, üç sütun üzerine dört sayfa olarak basılmıştır. V. Sultan Mehmet Reşat'ın Manastır'ı ziyareti nedeniyle gazetenin özel bir sayısı yayınlanmıştır.

Hükümetin emriyle "Kurşun" ve "Süğü" gazetelerinin İstanbul'a sokulması yasak edildikten sonra, bu gazete çıkmaya başlamıştır. Fakat vekiller meclisi kararıyla bütün gazeteler kapatılmış, İstanbul'da da satıldıkları için cürüm mahalli İstanbul kabul edilerek örfi idare tarafından kanuni takibatın yapılması uygun görülmüştür.

37. YENİ KADIN

Makedonya Anti-faşist Kadınlar Cephesi organıdır. İlk sayısı 5 Ağustos-Aralık 1949 yılında Üsküp'te basılmıştır. Baş ve Sorumlu Yazarı Ranka Milanoviç'tir.

38. YENİ VAKİT-NOVO VREME

Salı ve cuma günleri yayınlanan ilmi, toplumsal, edebi, müstakil gazetedir. İlk sayısı 4 Ağustos 1925'te yayınlanmıştır. İmtiyaz Sahibi ve Başyazarı Smallagiç Yusuf Ziya, Sorumlu Müdürü ise İbrahim Hilmi'dir. Üsküp'te Bratstvo Basımevi'nde 39x28 cm. boyutlarında, dört sütun üzerine iki sayfa olarak basılmıştır.

---

(11) İsmail Eren, "Yugoslav Topraklarında Türkçe Basın", Sesler Dergisi, Üsküp, 1966, Sayı 9, s. 69.

B- DERGİLER

a) Türkçe Dergiler

1. BEHAR

Onbeş günde bir yayınlanan ilmi ve edebi bir İslam dergisidir. İmtiyaz Sahibi Mesiç Süleyman, Sorumlu Müdürü ve Yazarı Mehmet Cemalüddin (Çauseviç) olan dergi, Sarayova İslam Basım-evi'nde, 30.5x23.5 cm. boyutlarında, üç sütuna dört sayfadır.

Bu dergi yalnız yedinci yılında Sırpçadan başka Türkçe de yayınlanmıştır. 15 sayıda (1 Aralık 1906) 14 sayfalık bir ek vardır. Burada Tsazin kasaba ve kazası halkından Hicaz demiryolu için bağışta bulunanların isim ve para miktarı yayınlanmıştır.

2. ÇEVREN

"Tan Gazetesi" nin etkinliklerinin ve kültürel alandaki çalışmalarının bir sonucu olarak toplum, bilim, yazın ve sanat alanlarını kapsayan derginin ilk sayısı, 1973 yılında yayınlanmıştır.

3. ÇİĞ

"Çevren" dergisi içindeki arayışların ürünü olarak "yazın-sanat" alanında doğmuş olan dergi, Yugoslavya'nın Prizren şehrinde, Prizren Basım-evi'nde basılmaktadır.

4. DOĞU VE BATI

Kültür, iktisat, sosyal ve siyasi konulara yer veren aylık bir dergidir. Birinci sayısı 6 Nisan 1943'te yayınlanmıştır. İmtiyaz Sahibi, Doğu ve Batı Hırvat Müslüman Basım-evi'dir. Zagreb'te basılan dergi 31x25 cm. boyutlarında, iki sütun üzerine 8-18 sayfadır.

5. ESİN

Aylık dergi, Prizren Çalışan Doğru Yol Kültür Güzel Sanatlar Derneği, Nazım Hikmet Edebiyat Kolu tarafından yayınlanmaktadır. Düzenli çıkamayan derginin bu güne kadar 25 sayısı yayınlanmıştır.

6. ELHAN

İki haftada bir perşembe günleri yayınlanan edebi, ahlaki, toplumsal bir dergidir. Ahmet Hamdi tarafından yayınlanan derginin ilk sayısı, 10 Ocak 1911 yılında çıkmıştır. Tahrir Müdürü

Ilyas Macit olan dergi Manastır'da Beynelminel Ticaret Basım-
evi'nde basılmıştır. Yazı İşleri Müdürlüğünün taşınması ile bu
dergi 3' üncü (1 Mart 1328) sayısından itibaren İstanbul'da
yayınlanmaya başlamıştır.

7. FİLİZ

1989 yılında Prizren'de yayınlanan çocuk dergisi olup maddi
olumsuzluklar nedeniyle yayınına devam edememiştir.

8. HÜSÜN VE ŞİR

Edebi, fenni, felsefi, toplumsal bir dergidir. Birinci
sayısı Haziran 1909'da çıkan dergi, onbeş günde bir yayınlanır.
Kurucuları H.Hüsnü, A.Suphi, sorumlu müdürleri İsmail Hakkı,
Abdullah Feyzi'dir. Manastır'da Neyyir-i Hakikat Basımevi'nde,
27x18.6 cm. boyutlarında, çift sütun üzerine 16 sayfa olarak
basılmıştır.

Tevfik Fikret, Abdülhak Hamit, Ali Canip, Cenap Şahabettin,
Enis Avni ve Ömer Seyfettin'in yazıları ile Fransız ve İtalyan
edebiyetından çeviriler yayınlanmıştır.

9. KUS

"Tan Gazetesi" nin çıkışından on yıl sonra 1979 yılında "Tan
Gazetesi" çerçevesinde yayınlanmaya başlayan çocuk dergisidir.

10. PİONER GAZETESİ

Aylık çocuk dergisidir. Eylül 1950 tarihinde yayın hayatına
atılmıştır. 1. ve 2. sayılarında Başyazarı Mahmut Demir'dir. 3.
sayıdan sonra Başyazarı İsmail Tefvik olan derginin 4. sayısından
sonra Başyazarı Necati Zekeriya olmuştur.

11. SESLER

Aylık toplum sanat dergisidir. Birinci sayısı Aralık 1965'te
yayınlanmıştır. Yönetim Kurulu Başkanı Fahri Kaya, Sorumlu Yazarı
İlhami Emin olan dergi, Üsküp, Nova Makedoniya Basımevi'nde,
19.5x12.5 cm. boyutlarında, 92 sayfa olarak basılmıştır. Halen
yayınına devam etmektedir.

12. SEVİNÇ

Aylık çocuk dergisidir. Birinci sayısı Eylül 1951'de yayın-
lanmıştır. Sorumlu Yazarı Necati Zekeriya'dır. Halen yayınına
devam etmektedir.

13. TOMURCUK

Aylık yayınlanan çocuk dergisidir. İlk sayısı Eylül 1957'de yayınlanmıştır. Makedonca, Arnavutça ve Türkçe olmak üzere üç dilde yayınlanan derginin Türkçe Sorumlusu Necati Zekeriya'dır.

14. YENİ MEKTEP

"Üsküp Darulmuallimin rüşdiyesi heyet-i talimiyesi tarafından her ayın sonunda neşrolunur." (12)

Birinci sayısı Nisan 1911'de yayınlanmıştır. Başyazarı Sabri Cemil'dir.

15. YILDIZ

Pazar günleri çıkan Türkçe dergidir. Birinci sayısı 15 Şubat 1908'de yayınlanmaya başlamıştır. 48 sayı çıkmıştır. Yazan ve çıkaran Sadi Bey'dir. Üsküp'te Kosova İl Basımevi'nde 26.5x20 cm. boyutlarında iki sütun (6. sayıdan itibaren dört) üzerine sekiz sayfa olarak yayınlanmıştır.

b) Sırpça-Hırvatçadan Başka Türkçe Yazılarda Yayınlanan Boşnak Dergileri.

1. MISBAH

Bosna-Hersek İlmîye Cemiyeti Organı olan haftalık bir dergidir. İlk sayısı Ekim 1912'de yayınlanmıştır. Sarayova, İslam Basımevi'nde, 46x30 cm. boyutlarında, basılmıştır. 1 Aralık 1913 yılından itibaren Arap harfleri yerine Kiril ve Latin harfleriyle yayınlanmağa devam etmiştir.

2. MUALLİM

"Bosna-Hersek muallim ve imalları menfaatlerine hadim mecmu adır." (13) Aylık olan derginin ilk sayısı Aralık 1910 yılında yayınlanmıştır. Sorumlu Müdürü Muhammed Seyid Serdareviç olan dergi Sarayova, İslam Basımevi'nde basılmıştır.

1914 yılının ilk yarısında "Misbah Dergisi" yle birleşerek "Yeni Misbah" adı altında yayınına devam edilmiştir.

---

(12) İsmail Eren, "Yugoslav Topraklarında Türkçe Basın", Sesler Dergisi, Üsküp, Ekim 1966, s. 70.

(13) İsmail Eren "Yugoslav Topraklarında Türkçe Basın", Sesler Dergisi, Üsküp, Ekim 1966, s. 71

3. TARIK

İlmi ve edebi bir dergidir. Hacı Fenimağa Küçükaliç tarafından yayınlanan ve Sorumlu Müdürlüğünü Hacı Mehmet Cemaleddin Çauseviç'in yaptığı derginin ilk sayısı, 1 Haziran 1908 yılında yayınlanmıştır. Sarayova'da İslam Basımevi'nde, 24x16 cm. boyutlarında basılmıştır.

4. YENİ MISBAH

"Muallim" ve "Misbah" ın birleşmesinden sonra çıkan haftalık bir dergidir. Sorumlu müdürü Sakip Korkut olan dergi Sarayova'da İslam Basımevi'nde, 46x30 cm. boyutlarında basılmıştır.

II. BUGÜNKÜ YUGOSLAVYA'DA 1944'DEN GÜNÜMÜZE TÜRK GAZETECİLİĞİNİN GELİŞİMİ

A) GAZETELER

a) BİRLİK GAZETESİ

1. Tarihsel Gelişimi İçinde Kuruluşu ve Kuruluş Amacı-

"Birlik Gazetesi" nin kurulduğu yılların tarihsel özellikleri incelenirse gazetenin önemi ve kuruluş nedeni anlaşılır. II. Dünya Savaşının beraberinde getirdiği nasyonal sosyalist hareket. Özellikle Makedonya'da bir tepki ortaya çıkarmış, bu doğrultuda da yazılı basın alanında çalışmaları doğurmuştur. Gazetenin başyazarlarından Şükrü Ramo o dönemi, içinde bulunduğu siyasi ortam doğrultusunda şöyle dile getiriyor: "Dört yıl süren kanlı kurtuluş savaşı ve devrim komünist parti ve Tito yönetmenliği sayesinde bütün milletler ve halklarımızı Makedon milletiyle birlikte Türkleri, Arnavutları ve diğerlerini de dolgun özgürlük ve eşitlik haklarına mutluluk ve beraberlik etkinliklerine de ulaştırdı." (14) Yine aynı şekilde 40. yıl dolayısıyla Vefki Hasan'ın yazdığı bir yazıda ise şöyle deniyor: "...Bilindiği gibi daha Halk Kurtuluş Savaşı sırasında başta büyük devrimci ve ileri görüşlü Yosip Broz Tito olmakla Yugoslavya Komünistler Birliği'nin çok uluslu ülkemizde ulusal sorunun çözümüne ilişkin adaletli ve tutarlı siyaseti ile gene Halk Kurtuluş Savaşımız ve Sosyalist

---

(14) Şükrü Ramo, "Birlik Gazetesinin 40. Yılı", Sesler Dergisi ,192. sayı, Ocak-1985.

devrim edinimlerinin sonucu olarak o zamanlarda Makedonya Ulusal özgürlük antifaşist cephesinin ya da şimdiki Makedonya Çalışkan Halkı Sosyalist Birliği'nin organı, "Birlik" gazetesinin ilk sayısı 23 Aralık 1944 yılında Üsküp'te çıkmıştır." (15)

Bu iki kısa pasajdan da anlaşılacağı üzere "Birlik Gazetesi" Nosyonel sosyalist harekete karşı Makedon halklarının sürdürdüğü Tito liderliğindeki devrimci hareketin bir organıdır. Yine, Şükrü Ramo "Sesler Dergisi" ndeki bir yazısında kısaca "Birlik" de savaş ve devrim semeresi..." (16) diyerek bu durumu dile getiriyor ve şöyle devam ediyor: "Yugoslavya'da Milletler ve halkların kanlı savaşlarının eseri. İstilacı faşistlere ve iç düşmanlara karşı yürütülen savaşın devrimin ve kardeşliğin bir hamuru." (17)

Bu tarihsel başlangıç içinde gazetenin bir tepki, bir ses gazetesi olduğunu söyleyebiliriz. Bir savaşın semeresi olan bu yayın organı Yugoslavya'nın gelişme süreci içerisinde de yerini almıştır. Bu açıdan bakıldığında da genel olarak Türk ve Arnavut halklarının kültürel, toplumsal gelişmelerine ve Yugoslavya'nın tanıtma sisteminin geliştirilmesi sürecinde de önyak olabilecek yayınları ile dikkati çekmektedir.

Dikkat çeken bir başka unsurda, gazetenin o dönemde ortaya çıkan Türkçe bir gazete olmasıdır. Türk halkının mücadele sırasında ve sonrasında sesini duyurmaya çalışmıştır. Fakat bu durum Yugoslavya diğer yurttaşlarının yayın aracı, sesi, habercisi, olmasını engellememiştir. (18)

---

(15) Vefki Hasan, "Birlik Gazetesinin 40. Yılı", Sesler Dergisi , Sayı 193, Şubat-1985, s. 16.

(16) Şükrü Ramo, "Birlik'i Anarken", Sesler Dergisi, Sayı 92, Ocak-1975, s. 3.

(17) Şükrü Ramo, "Birlik'i Anarken", Sesler Dergisi, Sayı 92, Ocak-1975, s. 3.

(18) Şükrü Ramo, "Birlik'i Anarken", Sesler Dergisi , Sayı 92 Ocak-1975, s. 4.

2. Yayın Politikası, Yazı ve Haber Kaynakları-

"Birlik Gazetesi" nin başlıca yazı ve haber kaynaklarını, "... türlü ajanslarla birlikte, yönetmenler ve işçiler arasında fabrikalar ve ziraat kolektiflerinde, okullarda ve eğitim işçilerinde, kültür ve sanat işleriyle uğraşanlarda, sosyal, sağlık kurullarında, kadınlarda ve gençlerde, pioner(*) evleri ve çocuk yurtlarında, ordu birliklerinde ve diğerlerinde..." (19) arıyordu. Buradan da gazetenin haber alma ve verme kitlesinin her yaş ve grubu kapsadığını söylemek mümkün. Edebi yazılar ve haberlerinde yalın, halkın anlayacağı dili kullanmayı hedefleyen gazetenin" düzenli okuyucuları gençler, kadınlar ve öğrencilerdi."(20)

Gazetenin kuruluş yıllarındaki ilk tepki havasından sıyrılarak daha geniş çaplı olarak kültürel ve sosyal haberlere, yazılara yöneldiğini görüyoruz. Yine gazete Yugoslavya tanıtım sistemi ile ilgili olarak çok geniş yer ayırıyor. Gazete yayın politikasında bir ayrıcalık gözetmeksizin vatanseverlik unsurunu yayma politikası işliyor. (21) şiir ve öykülere de yer veren "Birlik" gazetesi edebi çalışmalarının neticesinde "Sesler Dergisi" in yayınlanmasına neden oluyor.

" Birlik Gazetesi" nin yayın politikasında, sadece Türk halkına hitap etmediği görülmektedir. "...Birlik" salt Türk halkının değil, Makedonya sosyalist cumhuriyeti'nde olsun, Yugoslavya Sosyalist Federatif Cumhuriyetleri'nde olsun, tüm ulus ve halklarımızın toplumsal ekonomik ve siyasal gelişiminin yeterince iyi bir kronolojisini vermiş ..." şeklinde geçen bu satırlar Emin Salih'e aittir.(22). "Birlik" yazılarıyla kültürel, sosyal ve ekonomik yöndeki düşünsel yazıların kalmamış, bilim ve teknik konularına da zaman zaman yer vermiştir.

Çıktığı ilk yıllarda iki haftada bir yayınlanan gazete şu anda haftada üç kez olmak üzere yayınına devam etmektedir.

(19) Şükrü Ramo, " Birlik gazetesi'nin 40. yılı", Sesler Dergisi , sayı 192, Ocak-1985,s.27.

(20) Şükrü Ramo, a.g.m., s.27.

(21) Şükrü Ramo, " Birlik gazetesi'nin 40. yılı", Sesler Dergisi , ocak 1985, sayı 192 s.30.

(22) Emin Salih, "Birlik yugoslavya Türk halkının sesi, Sesler Dergisi ,195. sayı, Nisan- 1985,s.30.

(*) Pioner : Yugoslavya'da 7 ile 14 yaşlarındaki çocuklara verilen ad

3. Yayın Dili

" Birlik Gazetesi" nin incelenmeye değer en önemli özelliği yayın dilidir. Yugoslavya kurtuluş savaşı sırasında Yugoslavya topraklarında yayınlanan ilk Türkçe gazete olma özelliği taşıyan bu yayın organı Makedonca yayınlanan "Nova Makedoniya" ile aynı amaçta hemen hemen aynı tarihlerde çıkmıştır. Aynı zamanda Türkçe yayınları ile Türkçe eğitime ve Türk kültürüne katkılarda bulunmuştur. (23)

" Birlik Gazetesi" nin yayınlanmaya başladığı ilk yıllarda, bir yandan haberleşme aracı, öte yandan da Türk halkının öğrenim alanında ilk ders aracı olma özelliğine sahipti. Gerçekten de "Birlik Gazetesi" gerek savaş sırasında ve savaş sonrasında gerek kalkınma Yugoslavyası'nda Türkçe yayınlarıyla okullara kitap olabilmüş kitap dizinlerinin kaynağını teşkil ederek Türk halkının dil konusundaki sıkıntılarına ve ihtiyaçlarına cevap verebilmiştir. Özellikle Atatürk'ün gerçekleştirdiği harf devrimi ürünü latin alfabesinin Yugoslavya'da yaşayan Türk halkı tarafından kullanılmasının "Birlik" aracılığı ile olduğu görülmektedir. (24).

---

(23) Hilat Selim, " Birlik'in 30. yıldönümü ", Sesler Dergisi sayı 92, s.12

(24) Avni Engüllü, " Birlik Her Zaman Kardeşlik- Birlik ve Beraberlik Simgesi Olmuştur.", (Söyleşiden), Sesler Dergisi, Mart- 1985 sayı 194, s.29.

b) TAN GAZETESİ

1. Tarihsel Gelişimi İçinde Kuruluşu ve Kuruluş Amacı

" Tan Gazetesi" nin çıkışı dönemine baktığımızda "Birlik Gazetesi" nin içinde bulunduğu tarihi süreci göremeyiz. Ülkenin bir kuruluş mücadelesinde olmadığı dikkate alınırca "Tan" ın da kuruluş amacının "Birlik Gazetesi" nin ki gibi bir tepki niteliğinde olduğunu söylemek yanlış olacaktır. Bununla birlikte, "Birlik" ten sonra "Tan" ın çıkışı, Türk halkının eşit haklar çerçevesindeki direnişini en iyi göstermekte ... (25) "Tan Gazetesi" nin çıkış döneminde de bölgede görülen en önemli sorunun Arnavut milliyetçiliği olduğuna dikkat etmek gerekir. "Tan Gazetesi" nin Arnavut milliyetçiliği sorunu karşısında tavrını alan bir siyasi ses olarak görmekle beraber, " Türk halkının bütün toplumsal-siyasi, ekonomik, kültürel, sanatsal devinimlerine daha kolay ayak uydurabilmesi doğrultusunda, sözü geçen alanlara ilişkin olayların, durumların, sorunların varolan olanak ve koşulların sağladığı ölçüde yansıtılmasında, aydınlatılmasında, yorumlanmasında, küçümsenmeyecek bir çaba ..." (26) gösterdiğini gözden uzak tutmamak gerekir. Bu amaç ve ilkeler doğrultusunda 30 nisan 1969 tarihinde ilk sayısıyla yayın hayatına giren "Tan Gazetesi" önceleri iki haftada bir yayınlanırken daha sonra haftalık olarak çıkmaya başlamıştır.

2. Yayın Politikası, Yazı ve Haber Kaynakları

Gazetenin yayın politikasını incelemeden önce, Kosova' nın başkenti Priştine' de 1969 yılından başlayarak Kosova Çalışkan Halkı Sosyalist Birliği Organı olarak çıkan "Tan Gazetesi" nin önsözüne göz geçirmek yerinde olmaktadır. " Gazetemiz Yugoslavya'da yaşayan Türklerin memleketimiz ile Türkiye arasında bir altın köprü rolünü oynamasında kolaylıklar yaratacaktır." (27) Yine aynı şekilde gazete Başyazarlarından Şakir Maksut'un bir yazısında "Tan Gazetesi" nin eşit haklar çerçevesinde

(25)Şakir Maksut, "Tan'ın Çıkışı Türk Halkının Büyük Başarısıydı" Birlik Gazetesi ,25 nisan 1989.

(26)Suat Engüllü, "Tan Eşitlik İlkesinin Bir Yengesidir." Birlik Gazetesi , 27 Nisan 1989

(27)İsmail Eren, " Yugoslavya " da Türkçe Basın (1866-1986)" Sesler Dergisi ,sayı 237,Haziran-1989,s.76.

Türk Halkının sesi olduğu vurgulanmaktadır. "Tan Gazetesi" nin "Birlik Gazetesi" ile karşılaştırdığımızda haber alma ve verme hedef kitlesinin daha dar olduğu görülmektedir. Yugoslavya'da Türk halkının ekonomik, siyasi ve kültürel sorunlarına daha ziyade yer veren gazete edebi alanda da geniş konulara yer vermiş ve bir takım edebi yayınlara kaynak teşkil edebilmiştir. Nitekim "Çevren", "Tomurcuk", "Kuş" ve kitap dizileri "Tan Gazetesi" nin bu yayıncılık anlayışının ürünü olarak sonuçlanmıştır. Gazetenin yayınlarında sadece Türk halkının ve kültürünün ele alındığını söylemek yanlış olur. Gazetenin birinci yaşı dolayısıyla Süleyman Brina'nın verdiği demeçlerde şöyle deniliyor: "...Gazete daha ilk sayısında belli konsepsiyonla ve sağlanmış biçimi ile çıkmaya başlamıştır. Kosova'da bir yılın üretim ve toplumsal- siyasi yaşamın özetini teşkil eden tüm nenler özetle "Tan" daki yazıların içeriğini teşkil etmiştir." Yine aynı demeçte: "Gazetenin sayfalarında Arnavut, Sırp, Karadağlı gazetecilerin, yayıncıların, siyasetçilerin ve toplumsal işçilerin, tüm haklarımızın ve emekçilerimizin edebi, bilim ve sanat yazıları basılmıştır." (28) Deniliyor. Bu demeçlerden de gazete, yayın politikasında daha kurulduğu ilk yıllardan bu yana herhangi bir etnik grup ya da halkla sınırlı kalmadığını ve yazılarında da bu yönde bir bağlayıcılığı olmadığını ifade etmektedir. Ayrıca gazetenin sadece siyasi, kültürel, ekonomik yayınları ile sınırlı kalmadığını, "Resimlerle Tan" köşesi, karikatürler "Kadın ve Bilim" köşesi, tefrikalar ve hatta ilanlarıyla bir tür magazin yaklaşımı içinde olduğunu söylemek mümkün.

3. Yayın Dili

Türkçe olarak "Birlik" ten sonra Yugoslavya' da Kosova bölgesinin yayını olarak çıkan "Tan" gazetesi Kosova'da yaşayan Türk halkının ve diğer Türk halklarının gelenek, görenek, ulus bilinçlerinin yaşamasını hedeflemiştir. "En küçüklere, gençlere, kadınlara, edebiyata ve öteki çalışmalara ve etkinliklere ait

---

(28) Süleyman Brina, (Demeç) ,Tan Gazetesi , 12 Mayıs 1970, sayı 29. s.5.

dergi ve gazetelerin yokluğu özellikle Türk dilinde öğrenim gören öğrencilerin kaynak kitapların olmadığından ötürü "Tan" gazetesi kendi olanakları çerçevesinde tüm bu boşlukları, bu alanlarda gereksinimleri gidermeye çalışmıştır. " (29)

Gazete Kosova'da yaşayan Türk halkının kendi kültürünün yaşamasını hedeflemiştir.ama bu onun diğer halkların dil ve kültürlerine kapalı olmasını gerektirmemektedir."Tan" gazetesi Türk dilini kullanma özelliğinin yanısıra tekniği ile de Türk edebiyatının yaşamasına önemli katkılarda bulunmuştur. "Tan Gazetesi" nin bu edebi çalışmaları ise yine edebi alanda dergilerle sonuçlanmıştır. "Tan Gazetesi" sanat sayfası sorumlularından Reşit Hanadan bu konuda ; " Pek doğal ki, bundan 20 yıl önce "Tan Gazetesi" nin yayınlanmaya başlamasıyla, bölgemizde bu olanığı daha önce kavuşturulmuş ulus ve halkların yazınları gibi Kosova' da ki Türk halkı yazının daha da gelişmesine güçlü olanaklar yaratıldı." diyor. (30)

Gazete, Türk dili üzerine basılıyorsa da Yugoslavya komünistler birliği'nin siyasetini gerçekleştirmekle uluslar arasında ayırım yapmadan Kosova emekçi halkının tüm sorunlarını ve etkinliklerini sayfalarında incelemektedir. Çünkü, Kosova' da yaşayan tüm ulus ile halkların yaşamı, yararları ve istekleri aynıdır. (31). Başlangıçta iki haftada bir yayınına devam eden gazetenin ilk on sayısı ikibin adet basılmıştır. Gazete tirajının % 80'nin Kosova bölgesinde gerçekleştiği ve abone sistemi ağırlıklı olduğu görülmektedir.

B - DERGİLER

a) ÇEVREN DERGİSİ

1. Tarihsel Gelişimi İçinde Kuruluşu ve Kuruluş Amacı

"Tan gazetesi" nin etkinliklerinin ve kültürel alandaki çalışmalarının bir sonucu olarak ortaya çıkan "Çevren" dergisi toplum, bilim, yazın ve sanat alanında 1973 yılında ilk sayısını vermiştir. Derginin kuruluş amacı Türk halkının kültürel özellik

---

(29)Süleyman Brina, aynı demeç.

(30)Suat Engüllü, "Tan Edebiyatımızın Gelişiminde Önemli Rol Oynamıştır",Birlik Gazetesi ,29 Nisan 1989, s.17

(31)Süleyman Brina, (Demeç), Tan Gazetesi , 12 Mayıs 1970, Yıl 2, sayı 29, s.5.

lerini yaşatmaktadır. "...Çok çabuk değişen toplumumuzda her ulus, her milliyet kendi yerini bulmak zorundadır. Buna ayak uydurabilmesi için her topluluğun kültürel kalkınması herhalde başta gelen etmenlerdendir. Türk milletinin kültürece kalkınması için şimdiye kadar kurulan kurumlara şimdi "Çevren" dergisinin katılmasıyla bu alanda daha bir adım atılmış oluyor..." (32), sözleri derginin ilk sayısının önsözünden alınmıştır. Yine derginin ve yayınların sorumlu yazarı Enver Bakı ; " İster "Çevren Dergisi" , İster kitap dizisi aracılığıyla geçen bu dönem içerisinde genellikle Türk halkının kültür- sanat yaratıcılığı alanındaki çabalarını, çalışmalarını ve etkinliklerini elimizden geldigince yansıtmaya, aynı zamanda da teşvik etmeye özen gösterdik" diyerek derginin amacı hakkında fikir veriyor. (33).

2. Yayın Politikası, Yazı ve Haber Kaynakları

Derginin yayın politikasını incelerken özyönetimli Yugoslavya'nın, yönetim etkilerini gözden uzak tutmamak gerekir. Yugoslavya Komünistler Birliği'nin siyaseti, ulusal halk eşitliğini, ulus ve halklar arasındaki kardeşliği, birliği ve beraberliği olduğu gibi özyönetimli Yugoslavya'nın tanıtımı rolünü de üstlenmiştir. Derginin yayın politikasında, ilk sayısındaki giriş metni sözlerine bakmak gereklidir; "... Kendi sayfalarını tüm yaratıcı kimselere açık tutmak, yeni yaratıcılar yetiştirmek, dolayısıyla hepsine yeni bir işbirliği alanı sağlamak "Çevren Dergisi" nin önde gelen görevlerindendir..." (34).

"Çevren" dergisi, toplum, bilim, yazın ve sanat alanında yaratıcılığa özgü her türlü yazıyı kaynak olarak kabul ediyor ve herhangi bir ayrılık gözetmemeyi kendisine ilke ediniyordu... Dergi sayfalarında bilim yazılarına ve yazarlarına yer ayrıldığı görülen "Çevren" de yurt sevgisi, halk sevgisi temalarının sıkça işlendiği gözlenmektedir. "Çevren" dergisi Yugoslavya yazınından çeviriler yoluyla, Türk yazınından aktarmalar yaparak Türkiye yazarları ile de ilişkiler kurma yoluna gitmiş, kültürel ilişki-

(32) Şakir Maksut, " Nice Nice On Yıllara", Çevren (1974-1984), özel sayı, Priştine, Mayıs 1984, s.3.

(33) Suat Engüllü, " Tan Eşitlik İlkesinin Bir Yengisidir", Birlik Gazetesi, 27 Nisan 1989, s.14.

(34) Şakir Maksut, " Nice Nice On Yıllara", Çevren (1974-1984), özel sayı, Priştine, Mayıs 1984, s.3.

lerde bir bağ teşkil etmiştir... "Sesler" in ardından Priştine'de yayınlanmaya başlayan "Çevren" dergisi, araştırma yazılarına, görüş ve düşüncelere diğer Türkçe yayınlardan daha geniş yer vermektedir. "Çevren" dergisinin, toplum , bilim, kültür ve sanat yayını yapan politikası derginin ikiye ayrılması ile toplum, bilim, kültüre kaymış sanat ve yazın alanında ise "Çığ" dergisi çıkarılmıştır.(35).

3. Yayın Dili

Yugoslavya'da yayınlanan Türkçe yayınlar dizisinin dergicilik alanında bir örneğini teşkil eden "Çevren" Türk halkının diğer halklar arasında ve onlarla birlikte kalkınmasına çalışan, yayınlarında dil ve kültürde Kosova Türk halkına öncü sayılabilecek kültürel yayındır.

Türkçe yayınlarında, Türk yazınından özgün olarak aktarmalar yaptığı gibi, Yugoslav yazınından çevirilerde yapan dergi latin harfleri ile "Birlik" ve "Sesler" in Makedonya Türk halkının varlığı için yaptığı çalışmaları kendine örnek almıştır.

Derginin edebiyat alanındaki çalışmaları yeni terim ve kelimeleri ile Türkçe zenginliğini teşvik etmiştir. Zira "Birlik" ve "Sesler" edebi yazılara yeterince geniş yer vermiyor ve Türk halkının edebi dilinin gelişmesi için etkinlik göstermiyordu. Yılda dört sayı ile okurlarının eline geçmeye başlayan dergi 1985 yılından itibaren iki ayda bir yayınlanmaya başlamış. 29 nisan 1989 tarihli "Birlik Gazetesi" nde Enver Baki'nin deyişi ile yeni atılımlara, yapısal değişikliklere doğru bir yol çizmiş ayda bir çıkmayı hedeflemiştir. " Bilindiği gibi, "Çevren" dergisi 16 yıldan bu yana klasik tip bir dergi olarak hazırlandı, yayınlandı. Dergi etrafında bugüne kadar yapılan çalışmalar değerlendirildiğinde, "Çevren" de gerek içerik, gerek biçim bakımından kimi değişikliklere gitmenin gerekli olduğu ortaya çıkmaktadır. (36). Bu yapısal ve içerik değişimlerinin sonucu olarak sanat ve yazın alanında "Çığ" dergisi çıkmış ve "Çevren" kültür, toplum ve siyasi içerigine kavuşmuştur.

(35) Alaattin M.İsmail, "Sanat ve edebiyatımızın gelişmesi için yeni ufuklar vaadeden dergi", Tan Gazetesi.

(36) Suat Engüllü, "Tan edebiyatımızın gelişiminde önemli rol oynamıştır", Birlik Gazetesi, 29 Nisan 1989, s.17

b) ÇIĞ DERGİSİ

1. Tarihsel Gelişimi İçinde Kuruluşu ve Kuruluş Amacı

" Çığ " dergisi, Yugoslavya'nın Prizren şehrinde çıkan ve Türkçe yayınlanan yayınlar serisinin " yazın-sanat" dergisidir.

"...Yazın-sanat dergisi, tüm varlığıyla Yugoslavya'daki Türk yazın ve sanatının bundan böyle daha düzenli bir gelişme evresine ulaşması doğrultusunda yeni olanakla, yeni umutlar vaadediyor..." Diyor Reşit Hanadan ve devam ediyor; "... Ulus ile halklara mensup yazarlar ve sanatçıların özgün yaratıcılıklarıyla bir araya geldikleri bir harman yeri rolünü oynuyor. " Çığ " (37).

" Çığ " dergisinin, Türk yazın sanatının gelişmesi alanında önemli bir yapıt olduğu ve geliştirme amacı güttüğü söylenebilir-se de bu , onun diğer Yugoslav halklarına kapalı olduğunu gerektirmez... " Tan Gazetesi " nin toplum, bilim, kültür ve sanat alanında yaptığı çalışmaların bir ürünü olan " Çevren " dergisinden sonra, " Çığ " dergisi yayınlanmış, aslında " Çevren " deki arayışların sonucu doğmuştur. " Çevren " in ikiye ayrılması ve " Sanat-yazın " alanında bir başka yayın organı vücuda getirme isteği " Çığ " ile sonuçlanmıştır. (38). " Çığ " dergisinin " Sesler ", " Tan ", " Çevren " gibi bir dizinin sonraki halkası olduğunu söylemek pek yanlış olmaz. Zira Prizren Basımevinde basılıp yayınlanan ve buradaki Türk halkının bu konudaki isteğine cevap veren bir dergi olma özelliğinin yanısıra, yazın-sanat alanında da sıra dışı bir yayın olabilmıştır.

2. Yayın Politikası, Yazı ve Haber Kaynakları

" Çığ " dergisi, şiir, deneme, tiyatro, öykü, inceleme, günce, portre, eleştiri, röportaj, müzik ve resim gibi pek çok yazın-sanat alanında yayın yapmaktadır. Bu yayın anlayışıyla da Yugoslavya da yayınlanan dergilerin alışılmışlığının dışında kalmış, bol fotoğraflı bol çizim ve vinyeti olan, röportajlara daha geniş yer veren renkli bir dergi olarak monotonluğu kırabil-

(37) Reşit Hanadan, " Çığ'la Gelen Umutlar ", Birlik Gazetesi , 1990.

(38) Alaattin M.İsmail, " Sanat ve Edebiyatımızın Gelişmesi İçin Yeni Ufuklar Vaadeden Bir Dergi " Tan Gazetesi 1990.

miştir.(39). "...Öteki dergilerden farklı lüks bir dergi. Hatta Yugoslavya çapında dergiler arasında övgüye değer kalitede.Yer yer renkli olması, Türkçe çıkan dergiler arasında değişik kılıyor, " Çığ " dergisini ... " diyor bu konuda P.Mermer (40). Yayın politikasında yazın-sanat alanında diğer dergilerden farklı bir görünüme sahip olmasının yanında, içeriğini de farklı tutmaya çalıştığı görülmektedir. Tiyatro ve fotoğraf sanatına diğer dergilerden daha geniş yer vermiş, sadece Yugoslav Türk halkı yazın ve sanat ürünleri ile sınırlı kalmamış diğer Türk dünya yazınına, sanat eserlerine de açılmış görülmektedir. Alaattin M. İsmail şöyle özetliyor; "... Burada derginin sorumlusu Zeynel Beknaç dar bir çevrede kalmamış, derginin kaliteli zengin çıkması için çareyi sadece Yugoslavya Türk yaratıcılarında aramamış, ama dünya edebiyatına, sanatına, yaratıcılarına, yer vererek, bu arada dergiyi Yugoslavya ulus ve halkları yazınıyla, sanatıyla ve Türkiye edebiyatçılarından, bilim adamlarından sanatçılardan gelen yazılarla süslemiş. Her milletin sanatçısıyla ..." Buradan da yazı ve haber kaynaklarının her milletin sanatçısı, yazarı olduğu fikrini çıkarabiliriz.

3. Yayın Dili

" Çığ " dergisi Yugoslavya'daki diğer tüm Türkçe yayınlar gibi Yugoslav Türk halkının varlığını duyurmaya çalışmış ve Latin harfleriyle Türkçe yayın yapma yoluna gitmiştir. Bu yayınlarında sanat içeriğinden oluşan yeni dil kalıplarını alarak, Yugoslavya Türklerinin Türkçe kelime hazinesini genişletmiştir. Bu arada çeviri ve türkçeden özgün alıntılar ile Yugoslavya'daki Türkçe eksikliğini giderme yolunda tutmuştur.

" Çığ " ın teknik alanda getirdiği en dikkat çekici yenilik " Sayfalarında bol bol fotoğraf, resim, çizim ve vinyetlerin yayınlanmış " (41) olmasıdır. Yine bol fotoğraflı sayfalarıyla diğer sanat dergilerinden ayrılan dergi ilk önceleri "Çevren " ile değişimli yayınlanması düşünülmüş, iki ayda bir yayınlanmış ve ayda bire indirilmesi düşünülmüştür.

(39) Alaattin M.İsmail, a.g.İ

(40) F.Mermer, "Çığ Dergisi ve Getirdikleri ",Birlik Gazetesi 27 Ocak 1990.

(41) Reşit Hanadan, " Çığ'la Doğan Umutlar " .Birlik Gazetesi , 1990.

c) SESLER DERGİSİ

1. Tarihsel Gelişimi İçinde Kuruluş ve Kuruluş Amacı

" Sesler Dergisi ", Mart- 1965 te Yugoslavya Üsküp'te Türkçe olarak yayınlanan aylık toplumsal sanat dergisidir ve buradaki Türk halkının edebiyat alanındaki çalışmalarının bir ürünüdür.

" Kanımızca 'Sesler', aylık toplumsal sanat dergisinin çıkışı, Türk halkının genel kültür birikiminin sonucu olmakla birlikte, başta halk kurtuluş savaşımızla sosyalist devrimimizin en parlak, en yüce edinimlerinden biri olan eşitliğin getirdiği olumlu koşullar, ortaya koyduğu geniş olanaklar içersinde, diğer alanlarda olduğu gibi sanat alanında da tam anlamıyla köklü bir gelişim içine giren halkımızın kısa bir sürede sahip olduğu, önce "Birlik Gazetesi" ve "Sevinç" ile "Tomurcuk" çocuk dergileri çerçevesinde gelişip güçlenen Yugoslavya çağdaş Türk halkı edebiyatının bir ürünüdür. " (42). Diyor derginin Sorumlu Yazarı Suat Engüllü. Makedon Halk Cephesinin organı olarak yayın hayatına başlayan "Birlik" gazetesinin edebiyat alanına yeterince eğilememesi "Sesler" dergisinin yayınlanmasını zorunluluk haline getirmiştir. " Bundan yirmi yıl önce bir bakıma "Birlik" çerçevesinde doğan "Sesler", Bugün artık tüm değerlere sahip bir dergi düzeyine ulaşmıştır." (43) diyen Şükrü Ramo bunu kanıtlıyor. "Sesler Dergisi" nin çağdaş Türk edebiyatını geliştirmek ve onu diğer halklara tanıtmak amacıyla çıktığını söylemek sanırım yanlış olmaz. Vefki Hasan, Tito Yugoslavya'sının Türk halkının kendine özgü kültürünün gelişmesi için olanakları oluşturduğunu söyledikten sonra şöyle devam ediyor: "... Özgürlük içinde toplumsal, siyasi, ekonomik ve kültürel gelişmelerimize ışık tutan tüm koşullar ve özellikle devrimsel edinimlerimiz özel izin kaynağı, oluşturarak yazılanlar, bu dargide yayınlanan yazılar oldukça büyük önem taşımaktadırlar... Dergimiz, öz yönetimli sosyalist gelişmenin bir ürünüdür... "

(42) Suat Engüllü, " Sesler Aylık Toplumsal Sanat Dergisinin Edebiyatımızın Gelişimindeki Rolü Ve Katkıları " Sesler Dergisi , sayı 204, Mart - 1986, s.9.

(43) Şükrü Ramo, " Sesler Aylık Toplumsal Sanat Dergisinin Edebiyatımızın Gelişimindeki Rolü Ve Katkıları " Sesler Dergisi , sayı 204, Mart - 1986, s. 13.

(44) Derginin, Türk kültürünü yaşatmak amacını güttüğü söylenirse de bu diğer halk ve etnik gruplara kapalı olmasını gerektirmez. Nitekim Avni Engüllü, "Sesler" in 20. kuruluş yıldönümü nedeniyle şöyle diyor ; " İlk yüz sayısında olduğu gibi ikinci yüz sayısında da yer alan yazın ürünleriyle "Sesler" dergisi, halkımız arasında kendi yazınımızı tanıtırken, ayrıca Makedon daha geniş çapta Yugoslavya ulus ile halklarının yazımlarını, Türk halkı arasında olduğu gibi, derginin tümüyle denecek düzeyde izlenmesi sonucu olarak Türkiye de tanıtılmasına çok yaygın olanaklar sağlanmıştır. " (45).

"Sesler" dergisi araştırmalarımız sonucu gösteriyor ki Yugoslavyada yaşayan Türk halkının kültürel değerlerini, dilini yaşatmayı ve geliştirmeyi hedeflemiş zaman zaman meydana gelen gecikmelere rağmen yayınıni yönetim destekli bir yayın organı olarak sürdürmüştür.

2. Yayın Politikası, Yazı ve Haber Kaynakları

"Sesler" dergisinin yayın politikasının kuruluş amacı ile doğru orantılı bir seyir izlediğini görmekteyiz. Yugoslavya Türk halkının sadece edebi alanda kalmamakla birlikte ağırlıklı olarak sanat ve kültür alanlarında gelişimini, tanıtımını, hedefleyen derginin " Türkçe kitap yazın etkinliğinde önemli sayılabilecek bir gelişim dönemine girmesini " (46) sağladığını görmekteyiz. Şükrü Ramo'nun "... şimdiye dek sosyalist özyönetim toplumsal düzeninin afirmasyonu doğrultusunda sarf edilen emeklerle yurtseverlik, ulus ve halklarımız arasında kardeşlik birlik duygularını, insanlar arasındaki sevgiyi ilerletmeye, yaymaya elinden geldigince çaba harcamış olan dergimizin ..." (47) sözleriyle derginin yayın politikasının en temel ilkelerinden birini belirtmektedir.

---

(44) Vefki Hasan, " Sesler Aylık Toplumsal Sanat Dergisinin Edebiyatımızın Gelişimindeki Rolü ve Katkıları " Sesler Dergisi ,sayı 204, Mart - 1986, s.75.

(45) Avni Engüllü, bkz. (44) nolu dipnot,a.g.m.,Sesler Dergisi , s.19.

(46) Suat Engüllü, bkz. (44) nolu dipnot,a.g.m.,Sesler Dergisi , s.9.

(47) Şükrü Ramo, " Sesler Aylık Toplumsal Sanat Dergisinin Edebiyatımızın Gelişimindeki Rolü ve Katkıları" Sesler Dergisi , sayı 204, Mart - 1986, s. 13.

" Sesler " dergisi herhangi bir yazın türünde bağlanıp kalmamıştır. Fahri Kaya'nın deyişiyile " Sesler " , tüm yazın türlerine açık olan bir dergidir. " (48) Şiirden, tiyatroya öyküden, eleştiriye kadar her türlü yazın ürününe açık kalmayı ilke edinen dergi o zamana kadar incelenmemiş yazın- sanat ürünlerine sayfalarında yer vermiştir. " Sesler " in, bu denli geniş yazın alanına açılması genç kuşakların dergiyle ilgilendirilmesini sonuçlamış, bu da derginin tabana yayılmasında önemli bir neden teşkil etmiştir. " Sesler " dergisinin yazı ve haber kaynaklarını herhangi bir sınıfla sınırlamak ta imkansız gibidir. Fakat yazın ve sanat olaylarını yazılarına kabul ettiğini ve bu ürünlerin hangi halk ve ülkeden olursa olsun, yayınlamayı hedeflediğini söylemek mümkündür. Sabit Yusuf bu konuda şöyle diyor: " " Sesler " dergisinin ilk sayısının çıkışından bu yana yerli Türk yazınımızın yanı sıra, diğer ulus ve halklarımızın olduğu gibi, dünya hatta çağdaş Türk yazınına genişçe yer vermiş, bu yazın temsilcilerinin de en iyi örneklerini okuyucularına tanıtmaları hususunda katkısını esirgememiştir. " (49) Folklorik halk edebiyatının ve öğelerinde ciddi olarak ele alındığı dergi olarak, kanımızca karşımıza " Sesler " çıkıyor. Yazı kaynaklarını coğrafya dağılımı bakımından incelediğimizde ise " Makedonya'dan başka, Kosova özerk bölgesinden de derlenmiştir. Fakat bunun en büyük kısmı, folklorik malzeme bakımından bugün en zengin olan orta Makedonya'nın Türk köylerinden derlenmiştir. " (50) " Sesler " dergisinin yazın sanat alanlarına değinmesinin dışında bilim alanında da yayınları dikkat çekiyor.

3. Yayın Dili

" Sesler " dergisi, Yugoslavya'da Türkçe olarak yayınlanan bir kültür sanat dergisidir. Türk halkının sanat alanında da dil yeteneğini geliştirmenin ötesinde Yugoslavya Türklerinin ana dilinin varlığını korumayı kendine bir görev bilmıştır. Bu yoldaki çabaları ile de Yugoslav Türklerinin folklorlarının yok

(48) Fahri Kaya, bkz. (47) nolu dipnot, a.g.m., Sesler Dergisi, s. 7.

(49) Sabit Yusuf, bkz. (47) nolu dipnot, a.g.m., Sesler Dergisi, s. 70.

(50) Mr.Hamdi Hasan, bkz. (47) nolu dipnot, a.g.m., Sesler Dergisi, s.80.

olmasını da engelleme çabasını göstermiştir. Enver Baki bu yöndeki çalışmalar ile " Folklorumuzun derlenmesi yönünde örgütlü bir biçimde ilk adımlar atılarak, değerli olan bir çok, mani, masal, bilmece, destanların kaybolmasını önlediğini de belirtmektedir. Bu çalışmalarında Yugoslavya'da 30 dan fazla Türkçe dilinde yazan yazarın yetişmesinde etkili olduğunu söylemektedir. (51)

" Sesler " dergisinin yayın dilinde uyguladığı bir diğer politika arı dilidir. Öztürkçe esaslarını kullanmakla devrik tümcelerinde bilinçli bir şekilde yaygınlaştığı görülmekte olup, Türkiye'deki dil devrimini esas aldıklarını belirtmektedirler. (52) "... Dergimizin genellikle dil tutumu arı bir Türkçe yönündedir. Ama dilde aşırımlarda yoktur denilemez... " diyen Fahri Kaya, bununla birlikte Arapça ve Osmanlıca kelimelerden tam arındırılmamış bir Türkçe'ye yönelemediklerini belirtiyor. (53) Bununla birlikte yönetim ve toplumsal yapıdan kaynaklanan nedenlerle tam bir arı Türkçeye yöneldiğini söyleyemeyiz. "Sesler " dergisinin Türk Dili ve Edebiyatı Kürsüsü ile bu konularda iş birliğine gittiğini fakat geliştiremediğini görüyoruz.

Araştırmalarımız neticesinde "Sesler " dergisinin Türkçe yayını yolundaki tutumu beraberinde, kitap dizinlerini ortaya çıkarmış bu çalışmalarını Yugoslavya'da Türkçe okuma yazmada okullara kaynak teşkil ettiğini söyleyebiliriz.

---

(51) Enver Baki, " Sesler Aylık Toplumsal Sanat Dergisinin Edebiyatımızın Gelişimindeki Rolü ve Katkıları" Sesler Dergisi , sayı 204, Mart - 1986, s.26.

(52) Necati Zekeriya, bkz. (51) nolu dipnot, a.g.m., Sesler Dergisi, s.32.

(53) Fahri Kaya, bkz. (51) nolu dipnot, a.g.m., Sesler Dergisi , s.7.

d) ÇOCUK DERGİLERİ

" Birlik Gazetesi " nin yayın hayatına başlaması, Yugoslav- yada yaşayan Türklerin yayın, basın hayatında tamamen yeni esaslara dayanan bir başlangıç olduğu muhakkaktır. Aslında, 1949 yılında yayımlanan " Genç Türk Yazarlarının Eserleri " adlı kitap bu gerçeği kanıtlayan ilk yayın olmuştur. Bunu, 1950 yılının Eylül'ünde yayımlanan ve Yugoslavya topraklarında, belki de balkanlarda (Türkiye haricinde) ilk Türkçe çocuk dergisinin yayımlanması izlemiştir.

" Pioner " adı altında çıkan bu dergi aslında "Birlik " gazetesinde 1946 yılından itibaren çocuklara yönelik bir köşenin de yer almasını zorunlu kılan gereksinimim ürünüdür. 1950 yılı, Üsküp yanı sıra, Makedonya halk cumhuriyeti'nin Türklerin yoğun biçimde yaşadıkları kasaba ve köylerinde Türk ilk ve orta okullarının önemli ölçüde yaygınlaştığı, Kosova özerk bölgesi'nde ise Türkçe ilk ve orta okullarının açılmaya başladığı döneme rastlamaktadır. Aynı dönemde Yugoslavya - Türkiye ilişkileri iyi değildir. Türkiye'den gazete, kitap, dergi akışı yoktur. Türkçe öğretim son derece zor koşullar içinde yürütülmektedir. Ders kitapları yeterli değildir. Üstelik yeni Türk alfabesine geçileli henüz beş yıl olmuştur. Bu bakımdan "Pioner " çocuk dergisinin yayınlanması Yugoslavya'da yaşayan Türkler, özellikle de onların çocukları için o dönem de paha biçilemeyecek bir değer taşımaktadır.

Bu derginin, sözünü ettiğimiz gereksinmeyi giderme yanında pek doğal ki idarenin son derece önem verdiği bir de ideolojik eğitime katkıda bulunma özelliği vardır. Derginin ilk sayılarına göz atıldığında Yosip Broz Tito'nun önderliğinde yürütülen Halk Kurtuluş Savaşı ve sonucunda gerçekleştirilen sosyalist devrim değerlerinin ön planda tutulduğu hemen göze çarpacaktır.

Derginin ilk sayılarını Mahmut Demir Kıratlı hazırlamıştır. Dördüncü sayıdan itibaren derginin başına genç Türk yazarlarından Necati Zekeriya'nın tayin edilmesi, derginin bundan sonraki gelişimi için son derece yararlı olmuştur. Zira "Pioner "

dergisi 1951 yılından sonra "Sevinç" adı altında yayın hayatına devam etmiştir.

"Sevinç Dergisi" nin yayımının sürekliliği Yugoslavya Türklerinin edebi çalışmalarını önemli ölçüde teşvik etmiştir. Bunun sonucu olarak, ilk şiir ve öyküleri "Birlik" gazetesinde yayımlanan Mustafa Karahasan, Şükrü Romo, Mahmut Demir Kıratlı, Necati Zekeriya, Fahri Kaya, Şefki Vardar, Enver Tuzcu, gibi Türk aydınlarının edebi yaratılıcığa daha ciddi bir şekilde eğilmeye başladıkları görülmektedir. Buysa haliyle, imkanların sınırlı olmasına rağmen yayıncılık alanında da atılımların yapılmasına neden olmuştur. Zamanla yeni yazar ve şairlerin de yetişmesiyle Yugoslavya Türkleri kendine özgü bir edebiyat, bu edebiyat dahilinde de değerli bir çocuk edebiyatı ortaya koymuşlardır. Hatta bu Türkiye'de bile çocuk edebiyatı anlayışının henüz olmadığı bir döneme rastlamaktadır. Öyleki 1950 - 1960 yılları arasındaki yoğun göçün (Türklerin Türkiye ye göçü) neredeyse tamamen durduğu ve Yugoslavya'da yaşayan Türkler için önemli bir toplumsal, siyasi, ekonomik ve kültürel rahatlamamanın söz konusu olduğu 60'lı yıllarda Türkiye ve Yugoslavya arasında yoğunlaşan karşılıklı gidiş - gelişlerle bu çocuk edebiyatı anlayışının bir bakıma Türkiye'ye Yugoslavyalı Türk yazarlar tarafından ihraç edildiği bile rahatlıkla iddia edilebilir.

Bir yandan edebiyattaki patlama, diğer yandan da artan gereksinimler ışığında 1957 yılında "Tomurcuk" çocuk dergisi de yayımlanmaya başlamıştır. "Tomurcuk" çocuk dergisinin devreye girmesi ile, çocuk dergilerinin değişik kitlelere seslenmelerine gidilmiştir. Öyle ki "Tomurcuk" dergisi ilkokul, "Sevinç" dergisi de ortaokul öğrencilerine hitap eden dergiler olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu tabii ki son derece önemli bir gelişimdir. Bu gelişimin sonraki yıllara yansıyan bir ürünü olarak "Sevinç" ve "Tomurcuk" Kitap Yayınları ortaya çıkmıştır. Bu yayınlar çerçevesinde bugüne kadar yüzlerce kitap basılmıştır.

Özellikle "Tomurcuk" dergisinin yayımlanmaya başladığı 1957 yılı ve öncesinde Yugoslavya Türklerinin Türkiye ye göçünün bir hayli alevlenmiş olmasına rağmen, Türk aydın ve yazarlarının

harcadıkları gayret sonucu bu çocuk dergilerinin yaşatılması başarılmıştır. Göçün Yugoslavya Türklerinin sahip oldukları büyük bir potansiyeli büyük ölçüde yok etmesi ardından ortaya çıkan boşluk ve sorunlar kısa sürede aşılmış, İlhami Emin, Nusret Dişo Ülkü, Naim Şaban, Enver Baki, Nimetullah Hafız, Hasan Mercan gibi yeni adların ortaya çıkmasıyla dergilerin kalitesinde bir aşama kaydedilmiştir.

65' li yıllarda yavaş yavaş belirginleşmeye başlayan Yugoslavya federasyonundaki birimlerin daha da özerkleşme eğilimleri, Makedonya Sosyalist Cumhuriyeti ve Kosova Sosyalist özerk bölgesinde yaşayan Türkler için yeni imkanlar yaratmıştır. Bu imkanlar sonucu Priştine de Türkçe yayın basın etkinliğinin ortaya çıktığını görmekteyiz. Bu etkinliğin bir başlangıcı olan "Tan" gazetesinin yayımlanmaya başladığı 1969 yılından on yıl sonra gazete dahilinde "Kuş" çocuk dergisi yayın hayatına girmiştir. Her yeni çocuk dergisinin çıkışı esnasında olduğu gibi Kuşun çıkmaya başladığı yıllarda da yeni yeni yazar adlarının ortaya çıktığı gözden kaçmamaktadır.

1989 yılında ilk sayısı Prizren de yayımlanan, oysa maddi imkânsızlıklar nedeni ile yayımı devam edemeyen bir çocuk dergisi daha var. "Filiz" .

Sözünü ettiğimiz bütün bu çocuk dergilerinin günümüzde hem içerik, hem de biçim olarak çağdaş birer çocuk dergisi olduğu rahatlıkla ileri sürülebilir.

SONUÇ VE ÖZET

İkinci Balkan Savaşı'nın sona ermesi aynı zamanda Osmanlı İmparatorluğu'nun o dönemde Sırp Hırvat Sloven Krallığı olan bugünkü Yugoslavya topraklarını tamamen terk etmiş olması da demektir. Bu durum o zamana kadar egemen ulus statüsünde bulunan Türk ahalinin Yugoslavya da azınlık pozisyonuna düşmesine neden olmuştur. Azınlık pozisyonuna düşmek hayatlarını o topraklarında sürdürmek durumunda kalan Türkler için toplumsal, siyasi, ekonomik ve kültürel, eğitim - öğretim alanlarında son derece zor şartların ve sınırlı imkânların devreye girmesi anlamına gelmektedir. Yenik düşen Osmanlı İmparatorluğu mensubu imajının zayıflamasıyla birlikte Yugoslavya'daki Türk azınlığın daha çok ekonomik açıdan bir ölçüde rahatlmasına rağmen, sayı itibariyle hiçte küçük bir topluluk olmamakla birlikte önemli bir gelişim gösterememiştir. Bu da herşeyden önce egemen ulusların yararlandıkları bir sürü haktan mahrum kalmasından ileri gelmektedir. O dönemde Türkiye Cumhuriyeti'nin henüz yeni kurulmuş olması, kendi sorunlarıyla uğraşmaktan dış Türklerle ve onların karşılaştıkları haksızlık ve baskılarla ilgilenecek durumda olmaması, pek doğal ki Krallık Yugoslavya'sındaki Türklerin durumunun böyle sürüp gitmesinde başlıca etkenlerden biri olmuştur. Hatta Atatürk'ün Türkiye Cumhuriyeti'nde yürürlüğe koyduğu devrimlerin Yugoslavya Türklerine yansımaları'na da izin verilmemiş, bu devrimlerin en önemlisi ve kültürel bağların kopmamasında başlıca etkenlerden biri sayılan yeni Türk alfabesinin bile eski Osmanlıca'nın yerini alması önlenmiştir. Buna rağmen Yugoslavya Türkleri kendi ulusal kimliklerini aşırı bir erozyondan koruyabilmek amacıyla şartların ve imkânların sınırlı olması halinde bile kimi önemli sayılabilecek faaliyetlerde bulunmuşlardır. Bu faaliyetler arasında kuşkusuz ki basın ve yayın alanındaki girişimleri son derece önemli bir yer almaktadır. Öyle ki Yugoslavya Krallığı'nın İkinci Dünya

Savaşı'na girdiği 1941 yılına kadar özellikle gazete yayımlama girişimlerinin hiç de az olmadığı görülmektedir. Herşeyden önce örgütlenebilecek bir aydın kitlesinin olmayışı ve maddi imkânsızlıklar yüzünden sürekli yayımlanamayan bu gazeteler Yugoslavya Türklerinin bu alanda daha önemli sayılabilecek bir varlık gösterebilmelerine gereken zemini yaratamamıştır. Fakat, bir ulusun ulusal kimliğinin korunmasında basının ne denli önemli bir rol oynadığı bilincinin aşılmasını sağlamıştır. Bunu, daha uzun bir süre yaşatılamamalarına rağmen, o dönemde birçok gazetenin ardarda çıkmış olması iyice kanıtlamaktadır. Krallık Yugoslavya'sı döneminde bu alanda daha büyük bir varlık gösterememenin temelinde pek tabii ki 1924 ve 1936 göçlerinin de olumsuz etkisi olmuştur.

İkinci Dünya Savaşı'nın neredeyse bitimine kadar Türkiye'nin savaşa katılan taraflar karşısında kesin bir tavır koymamış olması, Yugoslavya Türklerine de önemli ölçüde yansımıştır. Bu belirsizlik içinde savaş yıllarında Yugoslavya'da Türkçe basın da en durgun dönemini yaşamıştır. Ancak Nazi Almanya ve müttefiklerinin artık önlenemeyecek bir şekilde bütün cephelerde savaşı kaybeden taraf durumuna düşmesi sonucu Yugoslavya'daki faşist yanlısı grupların da bu kaderi paylaşmak zorunda kalmasıyla zaferin Yosip Broz Tito önderliğinde yürütülen Halk Kurtuluş Savaşı'nın zafere ulaşması, Yugoslavya'da yaşayan bütün mağdur olmuş uluslar için yeni bir umut kaynağıydı. Bu da herşeyden önce Yugoslavya Komünist Partisi'nin ulusallık sorununa adil bir çözüm vaat etmesinden ileri gelmekteydi. Partinin bu siyasetinin genel hatlarıyla uygulanması daha savaş sona ermeden başlamıştır. Bu politikanın ilk ürünü de basın olmuştur. Uluslar arasında eşitliğin sağlanmasına basından yola çıkarak başlamak pek doğal ki bir rastlantı değil, toplumun her kesimine daha etkili olacak bir propaganda mekanizmasının oluşturulması amacının sonucudur. Buna rağmen eskiye kıyasla son derece önemli, ileriye doğru atılmış bir adımdır. Böylelikle İkinci Dünya Savaşı'nın henüz sona ermediği 1944 yılının 23 aralık günü Yugoslavya'da ilk resmi Türkçe gazete yayın hayatına girmiştir. Hem de ilk resmi Make-

donca yayınlanan "Nova Makedonya" gazetesinden kısa bir süre sonra gazetenin adı "Birlik" tir ve bunun rastlantı olmadığı gibi, Türkler arasında birliğe değil yurt çapında kurulacak birliğe davet ettiği açıktır.

Politik olarak ilk yıllarda müslüman Türk azınlığı gazetesi olarak yayınlanmış, daha sonraları Makedonya Halk Cephesi'nin organı olarak yayın hayatını sürdürmüştür. Yugoslavya Türklerine tanınan bir hak olmakla birlikte politika ve propaganda aracı Atatürk devrimlerine saygı anlamına da gelmektedir. Çünkü harf devrimi "Birlik Gazetesi" nin yayımlanmaya başlamasıyla resmen tanınmış sayılmaktadır.

"Birlik Gazetesi" nde dönem dönem değişik yayın politikalarının, buna bağlı olarak da propagandaların yürütüldüğüne tanık olmaktadır. Bu bir yandan devletin resmi politikasından kaynaklanırken, diğer yandan da gazetenin başında bulunan şahısların uyguladıkları otosansür dozundan da kaynaklanmaktadır.

Yugoslavya'nın Sovyetler Birliği'nden, dolayısıyla da doğu blokundan kopmasına neden olan Tito - Stalin anlaşmazlığının son haddine ulaştığı 1948 ve bu anlaşmazlığın resmen açıklanması için gereken sürenin dayandığı 1949 yılına kadarki dönemde "Birlik Gazetesi" nde katı bir sansür uygulandığı kesindir. Bu dönemde resmi devlet politikasının dışına çıkmak sadece "Birlik Gazetesi" için değil, Yugoslavya'da yayımlanan tüm diğer gazeteler için de imkânsızdır. Bu dönemde onbeş günlük bir gazete olarak varlığını sürdüren, oysa bazen üç haftada bir, bazen de "Yücel Teşkilatı Davası"nın sürdüğü 20 - 25 ocak 1948 tarihleri arasında günlük yayımlanan "Birlik Gazetesi" tamamen yeni rejimin propagandasını yapmıştır. Örneğin, Türk ahalinin şiddetle karşı çıkmasına rağmen, kooperatifçiliğin Türkler tarafından seve seve kabul edilen bir uygulama olarak gösterildiği, Yücel Teşkilatı Davası öncesi ve sonrasında herhangi bir yorumun getirilmemesi, bir süre Moşa Piyade'nin başını çektiği Türkiye aleyhtarı politikanın gazete sayfalarında yürütülmesi bunun birkaç kanıtıdır.

Türkiye ile ilişkilerin düzelmeye başladığı, oysa aynı zamanda önceki haksız politika ve baskılar sonucu yaratılan

huzursuzluk nedeniyle Türkiye'ye göç etme arzusunun son haddini bulduğu ve göçün kitlevi bir şekilde sürdüğü yıllarda eski katı sansür politikasının biraz da olsa yumuşamasına rağmen, otosansürün son derece katı olduğuna tanık olmaktadır. Bulgaristan Türklerine yapılan baskılardan söz edilirken, Yugoslavya Türklerinin Türkiye'ye göçü ön plana çıkmamıştır. Son kitlevi göç kuşkusuz ki "Birlik Gazetesi" için olduğu gibi yayınlanmaya başlayan "Pioner" ve "Tomurcuk" dergilerinde olduğu gibi, başlatılan kitap yayıncılığına da son derece olumsuz etkide bulunmuştur. Zor şartlar altında yetişmiş olan sayıca sınırlı aydın kitlesinin çoğunluğunun o yıllarda göç etmesine rağmen "Birlik Gazetesi" de, çocuk dergileri de, kitaplar da yayınlanmaya devam etti. Aşağı yukarı yirmi yıl "Birlik" in başında bulunan ve bu görevini katı bir otosansür uygulayarak koruyan Şükrü Ramo'nun yerine Fahri Kaya'nın geçmesiyle artık haftalık gazete olarak yayınlanan "Birlik" te yeni, daha demokratik bir havanın estiği görülmektedir. Doğal olarak bunda Yugoslavya'daki genel politik hayatta görülen demokratik eğilimlerin payı büyüktür ; Ancak Fahri Kaya'nın "Birlik" Baş ve Sorumlu Yazarı olarak otosansürde daha ılımlı olması da "Birlik" in çehresinin önemli ölçüde değişmesine katkıda bulunmuştur. Buna o dönemde gazetede çalışan ve ulusal bilincinin güçlenmesi sonucu yazılarıyla sansür ve otosansürü delmeye gayret sarfeden yazarların da katkıları olmuştur. Fahri Kaya'nın Baş ve Sorumlu yazarlık döneminin en önemli ürünü kuşkusuz ki Aylık "Sesler Dergisi" nin yayın hayatına başlamasıdır.

Türk halkının özellikle eğitim - öğretim, toplum ve kültür sorunlarını daha yakından takip edip, gazete sayfalarına yansıtma dönemi gazetenin başına Necati Zekeriya'nın getirildiği 1969 yılına rastlamaktadır. Kitap yayıncılığı da o dönemde "Birlik" çatısı altına alınmış, o zamana kadar görülmemiş sayıda kitap yayınlanmıştır. Bu, Yugoslavya Türklerinin Edebiyatı'nın gelişi kalabalık bir yazar kuşağının ortaya çıkıp yetişmesini de son derece etkilemiştir.

Aynı yıl içinde bu sefer priştine de "Tan Gazetesi" yayın

hayatına girmiştir. Bu Türklerin basın organlarının sayısının artışı açısından önemli bir gelişme olarak görülebilir. Ancak ne yazık ki aynı zamanda Yugoslavya Türklerinin, Makedonya ve Kosova Türkleri olarak iki cepheye bölünmeleri gibi olumsuz bir sonucu da peşinden getirmiştir.

1970 yılında iki gazete de bir kez daha sansür olayına yenik düşecektir. Bu seferki olay, Kosova'da ve Batı Makedonya'da yaşayan Türklere yapılan Arnavut baskısıdır. Önceki iki gazetede Arnavutların özümseme politikalarını eleştiren yazılarla olayın üstüne gitmeye kalkacak, oysa devletin koyduğu sansür nedeniyle konuyu kısa sürede kapatacaklardır. Dönemin siyasi şartları göz önünde bulundurulduğunda gazetelerin bu konuda direktmeleri hayali değildir. Ancak insan faktörünün zayıflığı direnme ile sansür arasında sansürün geçilmesine neden olmuştur. Sonuç, 1970 sayımlarında Türk ahalinin sayısının bir önceki sayımlara kıyasla yüzde otuz civarında azalmasıdır.

Toplumda azınlıkların lehine olan gelişmeler sonucu olarak 1971 yılından itibaren "Birlik Gazetesi" haftada üç kez yayımlanmaya başlamıştır. Ancak Necati Zekeriya'nın yönetici olarak hatalı davranışları sonucu görevinden alınması ardından "Birlik Gazetesi" ve yayınlarında bir durgunluk dönemi başlamıştır. Buna karşılık olarak "Tan Gazetesi" süratli bir gelişimin evresi içine girmiştir. Önce 1973 yılında "Çevren Dergisi" ni, ardından da 1979 yılında "Kuş" çocuk dergisini yayınlamaya başlamıştır. Ayrıca "Tan" Yayınları dahilinde kitap yayıncılığında geçmiştir.

"Birlik Gazetesi" nin yeni bir gelişim içine girişi 1980 yılına rastlamaktadır. 1975 - 1979 yılları arasında gereksiz ve baskısız bir otosansür sonucu kende işlevini önemli ölçüde yitiren "Birlik Gazetesi" Vefki Hasan'ın gazetenin başına gelmesi ile kısa sürede toplanmayı başardı. Hatta o zamana kadar bir tabu olarak görülen konuların deşilmesine gittiği göze çarpmaktadır. Gazetenin bu tavrı zaman zaman bazı siyasi çevreleri rahatsız etmiştir. Hatta içten tahrip etme yolu bile denenmiştir. Gazetenin izlediği politikayı savunan yazar kadrosu bu

oyuna gelmemeyi başarmıştır. Fakat Vefki Hasan'ın görev süresinin sona ermesi bir görev süresi daha seçilmesi esnekliğinin bulunmasına rağmen bu göreve bir daha seçilmemesi başlatılan adımın ileriye götürülmesini engellemiş, Yugoslavya'da demokrasinin Sorumlu Yazar Drita Karahasan sansür uygulamasını yeniden başlatmıştır. 1990 yılından itibaren "Birlik" te neredeyse her konuda rahat yazılmasını bu yüzden kesinlikle "Birlik Gazetesi" nin yöneticisine mâl etmek çok yanlış bir değerlendirme olurdu.

"Birlik" sayfalarında esen bu demokratik hava tamamıyla Yugoslavya'daki demokrasi havalарının şimdilik sonuna kadar açık olmasından kaynaklanmaktadır. Bunu şu günlerde neredeyse duran kitap yayıncılığı, bir ara son derece düzenli çıkmayı sürdüren "Sesler Dergisi" nin bir yıldan bu yana çift sayı pratigine geçmesine karşın büyük bir gecikme göstermesi de bir ölçüde kanıtlamaya yetmektedir.

"Tan Gazetesi" ne gelince kuruluşundan bu yana sürekli olarak Kosova'da Arnavutların yürüttükleri politikaları desteklemek zorunda kalmıştır. Ancak 1981 sonrası ortaya çıkan Kosova olaylarını Sırpların sert tepkisi ardından bu politikaların Türklere olan zararlarını sayfalarında yansıtabilecek duruma gelmiştir.

Bütün bu belirttiğimiz meselelere rağmen, Yugoslavya'da, özellikle Balkan ülkelerinde yaşayan Türkler göz önünde bulundurulduğunda, son derece önemli ve değerli bir Türkçe basın - yayın etkinliğinin halen sürdürüldüğü kesindir. Bu etkinlik 45 yılı aşkın bir süre içinde Yugoslav Türklerinin ulusal benliklerini korumalarına, ulusal kültürlerini yaşatıp geliştirmelerine pahası biçilemeyecek katkıda bulunmuştur.

YUGOSLAVYA'DA YAYINLANAN TÜRKÇE LEKTÜR KİTAPLARININ
BİBLİYOGRAFİSİ (1949' DAN GÜNÜMÜZE)

1949

1 - Makedonya Genç Türk Yazarlarının Eserleri Oyun ve Şiirler.

Y : Mustafa Karahasan, Şükrü Ramo, Necati Zekeriya ; R: Mustafa Karahasan. Yn. : No (vo) POK (Olenje) Yayınevi, Üsküp B.: 14x20 cm.,82 sf.

1950

1 - Nazım Hikmet, Şiirler ve Taranta Babu'ya Mektuplar (Şiirler). H.: Mustafa Karahasan, Yn.: Makedonya Halk Gençliği Merkez Komitesi Yayınları, Üsküp. B.: 14 x 20 cm. 130 s.

2 - Necati Zekeriya, Şiirler (Şiirler), Yn : Novo Pokolenie Gençlik Kitabevi, Üsküp. B.: 14 x 19 cm. s. 51.

3 - Mustafa Karahasan, Hacer (Üç perdelik oyun). Yn : Makedonya Antifaşist Kadın Cephesinin Genel Heyeti, Üsküp. B.: 16. 5 x 23 cm. 38 s.

4 - Mustafa Karahasan, Küçük Eserler (Öyküler). Yn.: Birlik Yayınevi, Üsküp. B.: 14 x 20 cm. 81 s.

1951

1 - Enver Tuzcu, Duygularım (Şiirler). Yn.: Koço Raçin Kitap Yayınevi Üsküp. B.: 14 x 20 cm. 82 s.

2 - Yürü Aydınlığa (Şiir ve makaleler). Y.: Şükrü Ramo, Mustafa Karahasan, Necati Zekeriya, İlhami Emin, Fahri Kaya, Enver Tuzcu, Şevki Mahmut, R.: Mustafa Karahasan. Yn.: İlinden Basın Şirketinde Birlik Üsküp. B.: 14 x 20 cm. 63 s.

3 - Çocuk Hikâyeleri (Öyküler). Y : Branko Çopiç, Boris Boyaciski, Yovan Boşnovski, Arsen Dikliç, Slavko Yanevski, H.:

İsmail Tevfik ve Nizamettin Asim Yn.: Güzel Edebiyat Yayan Devlet Kitabevi, Üsküp. B.: 14 x 20 cm. 86 s.

4 - Makedonya'da Ferece ve Peçeyi çıkarma haretinin gelişmesi münasebetleriyle (Makaleler) R.: Şükrü Ramo Yn.: Birlik Gazete İdarehanesi, Makedonya Halk Cephesi, Üsküp. B.: 14 x 20 cm. 61 s.

5 - Mareşal Tito'nun Söylevleri Ç.: (Kemal) Eyüp ve (Nurettin) Daut. Yn.: Makedonya Halk Cephesi, Üsküp. B.: 14 x 20 cm. 99 s.

6 - Pamuk Prenses (Masal). Ç. ? Yn. Detska Radost Yayınları, Üsküp B.: 12 x 17 cm. 35 s.

1952

1 - Fahri (Mehmet) Kaya, İlk Adımlar (Şiirler). Yn.: Koço Raçin Kitap Yayınevi, Üsküp. B.: 12 x 17 cm. 49 s.

2 - Sesler (Şiir ve Öyküler) Y.: Necati Zekeriya, Fahri (Mehmet) Kaya, Mahmut Demir Kıratlı, İlhami Emin. Yn.: Destrka Radost Yayınevi, Üsküp. B.: 12 x 17 cm. 30 s.

3 - Necati Zekeriya, Okul Çanı (Şiirler) Yn.: Detska Radost Çocuk Yayınevi, Üsküp. B.: 12 x 17 cm. 31 s.

4 - Slavko Yanevski, Şekerli Hikâye (Öyküler - Birinci baskı) Ç.: Mahmut (Demir) Kıratlı. Y.: Detska Radost Çocuk Yayınevi, Üsküp B.: 14 x 20 cm. 30 s.

5 - Yovan Boşkovksi, Kaçaklar (Öyküler - Birinci baskı). Ç.: Hıfsı İdris Yn.: Destka Radost Yayınları, Üsküp. B.: 14 x 20 cm. 28 s.

1953

1 - Necati Zekeriya, Silahşör Tavşan (Şiirler). Yn.: Destka Radost Yayınları, Üsküp, Çocuk Yayınevi. B.: 12 x 17 cm. 31 s.

2 - Necati Zekeriya, Nerde Olsam (Şiirler). Yn.: Koço Raçin Kitabevi, Yayınevi Üsküp. B.: 12 x 17 cm. 62 sf.

1954

1 - Üç Öğretmen (Öyküler). Y.: Edmondo de Amiçis, Alfons Dode, Brago Kumer, Ç.: Necati Zekeriya, Hüseyin Süleyman, Kemal Kaya, D.: Necati Zekeriya, Yn.: "Destka Radost " Yayınevi, Üsküp. B.: 12 x 17 cm. 27 s.

2 - Mahmut Demir Kıratlı, Küçük Hikâyeler (Öyküler). Yn.: Detska Rodost, Yayınevi, Üsküp. B.: 12 x 17 cm. 27 s.

3 - Necati Zekeriya, Gelincik (Şiirler). Yn.: Koço Raçin Kitap Yayınevi, Üsküp. B.: 12 x 17 cm. 31 s.

4 - Necati Zekeriya - İlhami Emin Aramak (Şiirler) Yn.: Koço Raçin Kitap Yayın Müessesesi, Üsküp. B.: 12 x 17 cm. 30 s.

1955

1 - Riçard Kipling, Kurt Çocuk (Roman) Birinci Baskı Ç.: Nihal Yalaza Talu. Yn.: Destka Radost Yayınevi, Üsküp. B.: 12 x 17 cm. 64 s.

2 - Nasrettin Hoca Hikâyeleri (Fıkralar). R.: Mustafa Karahasan Yn. : Koço Raçin Yayınevi Skopye. B.: 12 x 17 cm. 80 s.

3 - Seçme Masal ve Hikâyeler. Dd.: (Necati) Zekeriya (Fahri) Kaya Yn.: Koço Raçin Yayınevi, Üsküp B.: 12 x 17 cm 53 s.

4 - Grim kardeşler Kurul Sofram Kurul (Hikâyeler). Dd.: (Necati) Zekeriya (Fahri) Kaya, Ç.: Kemal Kaya. Yn.: Koço Raçin Yayınevi Üsküp. B.: 12 x 17 cm. 31 s.

5 - Hans Andersen, Papatya (Masallar), Dd.: (Necati) Zekeriya (Fahri) Kaya, Ç.: ?. Yn.: Koço Raçin Yayınevi, Üsküp. B.: 12 x 17 cm 36 s.

6 - Hint Masalları, Dd.: Fahri (Mehmet) Kaya, Yn.: Destka Rodost Yayınevi, Üsküp, B.: 12 x 17 cm 38 s.

7 - Mustafa Karahasan, Kalbin Yasları (Öyküler). Yn.: Destka Rodost Yayınevi. Üsküp, B.: 12 x 17 cm. 30 s.

8 - Mustafa Karahasan, Hapishaneden Notlar (Öyküler). Yn.: Koço Raçin Yayınevi. Üsküp B.: 12 x 17 cm 34 s.

9 - Türk Masalları Dd.: Fahri (Mehmet) Kaya. Yn.: Destka Radost Yayınevi, Üsküp. B.: 12 x 17 cm. 30 s.

10 - Enver Tuzcu, Bahar ve Çocuk (Şiirler). Yn.: Destka

Radost Yayınevi, Üsküp, B.: 12 x 17 cm. 31 s.

1956

1 - Edvard Kardley, Federativ Sosyalist Cumhuriyeti Yugoslav Anayasasının Öntasarısı (Rapor). Ç.: (Şükrü Ramo). Yn.: Birlik Gazete Idarehanesi. Üsküp. B.: 12 x 17 cm. 219 s.

1958

1 - Fahri Kaya, Köyden Sesler (Şiirler). Yn.: Destka Radost yayınevi, Üsküp. B.: 12 x 17 cm. 29 s.

2 - Necati Zekeriya, Kırmızı Kúpeler (Şiirler). Yn.: Destka Radost Yayınevi, Üsküp. B.: 12 x 17 cm. 61 s.

3 - Şükrü Ramo, Vatan Birdir Unutma (Şiirler). Yn.: Destka Radost Yayınevi, Üsküp. B.: 12 x 17 cm. 30 s.

1959

1 - Şükrü Ramo (Şiirler) Çelenk. Yn.: Kultura Yayınevi, Üsküp. B.: 12 x 17 cm. 31 s.

2 - Aleska Mikiç, Yigit çocuklar (Öyküler - Birinci baskı) Ç.: Necati Zekeriya. Yn.: Kultura Yayınevi, Üsküp. B.: 14 x 20 cm. 133 s.

3 - Françe Bevk., Tito Hikâyelerde (Birinci baskı). Ç.:?, Yn.: Nova Makedoniya Yayınevi, Destka Radost Yayınları, Üsküp. B.: 14 x 20 cm. 87 s.

1960

1 - Yosip Çazi, Kasırgayla Yüz Yüze (Roman)., Ç.: ?, Yn.: Kultura Yayınevi, Üsküp. B.: 14 x 20 cm. 126 s.

2 - Mitar Maksimoviç, Tembeller Diyarı (Öykü) Birinci baskı. Ç.: Fahri Kaya. Yn.: Kultura Yayınevi, Üsküp. B.: 11.5 x 16.5 cm.

1961

1 - Necati Zekeriya, Bizim Sokağın Çocukları, (Öyküler) Birinci baskı, Yn.: Kultura Yayınları, Üsküp. B.: 14 x 20 cm. 82.

s.,T.: 1500.

2 - Makedonya Yazarlarının Seçme Çocuk Hikâyeleri D.ve Ç.: Fahri Kaya, Yn.: Koço Raçin Kitap Yayınevi, Üsküp. B.: 14 x 20 cm. 193 s.

1963

1 - Çiçek (Şiirler, öyküler) Birinci baskı., H.: Necati Zekeriya Yn.: Koço Raçin Yayınevi, Üsküp B.: 14 x 20 cm. 90 s.

2 - Hasan Mercan, Yelli Şiirler. Yn.: Koço Raçin Yayınları, Üsküp. B.: 12 x 17 cm. 43 s.

3 - Nusret Diso Ülkü, Çocuklarla Ağaçlar (Şiirler). Yn.: Koço Raçin Yayın Şirketi, Üsküp B.: 12 x 17 cm. 41 s.

4 - Video Podgoreç, Düşler Çayırı (Öyküler). Ç.: İlhami Emin. Yn.: Destka Radost Yayınları, Üsküp. B.: 12 x 17 cm. 62 s.

5 - Boško Smaçoski, Bir Ağaçla Dört Çocuk (Öyküler), Ç.: (Necati) Zekeriya. Yn.: Nova Makedoniya Yayınevi, Destka Radost Yayınları, Üsküp. B.: 12 x 17 cm. 60 s.

6 - Dnagan Lukiç, Sol Cepten (Öyküler). Ç.: Necati Zekeriya. Yn.: Nova Makedoniya Yayınevi, Destka Radost Yayınları, Üsküp. B.: 12 x 17 cm. 62 s.

1964

1 - Şükrü Ramo, Hoş Geldiniz (Şiirler). Yn.: Nova Makedoniya, Destka Radost Yayınları Bölümü, Üsküp. B.: 12 x 17 cm. 62 s.

2 - Necati Zekeriya, Ay Kedisiz Saray (Şiirler ve öyküler) Birinci baskı. Yn.: Kultura Yayınları, Üsküp. B.: 14 x 18 cm. 45 s.

3 - İlhami Emin, Ay Kedisiz Saray (Şiirler ve öyküler) Birinci baskı. Yn.: Nova Makedoniya Yayınevi bölümü, Üsküp. B.: 14 x 19.5 cm. 75 s.

4 - Nazım Hikmet, Bulutlar Adam Öldürmesin (Şiirler) Birinci baskı. Yn.: Nova Makedoniya Yayınevi, Doska Radost Yayınları Bölümü, Üsküp. B.: 14 x 20 cm. 94 s.

5 - Bir Dalda Bin Çiçek (Yugoslavya'da Seçme Türk şiirle-

ri). D.: Necati Zekeriya, Yn.: Koço Raçin Yayinevi, Üsküp. B.: 16.5 x 19 cm. 99 s.

6 - Nimetullah Hafız, Gün Aydın, (Şiirler) Birinci baskı. Yn.: Nova Makedoniya Yayinevi, Destka Radost Yayınları, Üsküp. B.: 12 x 17 cm . 47 s.

7 - Kızlar (Öyküler), Sırphırvatçadan çevrilmişleri. D.: Necati Zekeriya. Yn.: Nova Makedoniya Yayinevi, Destka Radost Yayınları, Üsküp. B.: 12 x 17 cm. 61 s.

8 - Orhan Veli Kanık, Nasrettin Hoca (Şiire uygulanmış Nasrettin Hoca Fıkraları). Yn.: Nova Makedoniya Yayinevi. Destka Radost Yayınları. Üsküp, B.: 14 x 20 cm. 77 s.

9 - Evgeniy Çaruşin, Orman Dostları (Masallar). Ç.: Salihlika. Yn.: Nova Makedoniya Gazete Yayimevi, Destka Radost Yayınları Bölümü. Üsküp, B.: 12 x 17 cm. 62 s.

10 - Rabindranat Tagore, Kağıt Kayıklar (Şiirler) Ç.: İbrahim Hoyi. Yn.: Nova Makedoniya Yayinevi, Destka Radost Yayınları. B.: 12 x 17 cm. 47 s.

11 - Mato Lovrak, Karlarda Tren (Öyküler). Ç.: Nusret Dişo Ülkü. Yn.: Nova Makedoniya Yayinevi. Destka Radost Yayınları, Üsküp. B.: 14.5 h., 20 cm. 89 s.

12 - Vanço Nikoleski, Büyülü Semercik (Roman). Ç.: (Necati) Zekeriya Yn.: Nova Makedoniya Yayinevi, Destka Radost Yayınları, Üsküp. B.: 14 x 20 cm. 112 s.

13 - Tone Selişkar, Katırlar (Öykü). Ç.: Fahri Kaya Yn.: Nova Makedoniya, Yayinevi, Destka Radost Yayınları, Üsküp B.: 14 x 20 cm. 83. s.

14 - Hüseyin Süleyman, Çocuklar (Öyküler). Yn.: Nova Makedoniya Yayinevi, Destka Radost Yayınları, Üsküp B.: 14 x 20 cm 61 s.

15 - Maksim Gorki, İnsanlar Arasında (Öyküler), Ç.: Hasan Ali Hediz, İbrahim Tatarlı, Yn.: Nova Makedoniya Yayinevi. Destka Radost Üsküp B.: 14 x 20 cm. 94 s.

16 - Seçme Masallar D.: (Necati) Zekeriya. Yn.: Nova Makedoniya Yayinevi. Destka Radost Yayınları, Üsküp. B.: 12 x 17 cm. 61 s.

17 - Vasil Kunoski, Gülelim (Şiirler), D.Ç.: Necati Zekeriya Yn.: Nova Makedoniya Yayınevi. Destka Radost Yayınları, Üsküp B.: 12 x 17 cm. 61 s.

18 - Glikor Popovski, Küçük Oduncu (Öyküler). Ç.: Şükrü Ramo. Yn.: " Nova Makedoniya " Yayınevi. Destka Radost Yayınları, Üsküp, B.: 14 x 20 cm. 75 s.

19 - Nikolay Nasof, Afacanlar (Öyküler), Ç.: Muhittin Mehmet Yn.: Nova Makedoniya Yayınevi. 'Destka Radost' Yayınları, Üsküp. B.: 12 x 17 cm. 63 s.

1965

1 - Nusret Dişo Ülkü, Diyeceklerim (Şiirler), Yn.: Koço Raçin Yayınevi. Üsküp. B.: 12 x 19 cm. 23 s.

2 - Nicati Zekeriya, Sevgi (Şiirler). Yn.: Koço Raçin Yayınevi. Üsküp. B.: 12 x 19,5 cm. 61 s.

3 - İlhami Emin, Taş Ötesi (Türkçe - Makedonca şiirleri). Yn.: Kultura yayınevi, Üsküp. B.: 12 x 19 cm. 53 s.

4 - Sait Faik, Zembelek, (Öyküler). D.: Necati Zekeriya. Yn.: Nova Makedoniya Yayınevi, Destka Radost Yayınları, Bölümü, Üsküp B.: 14 x 20 cm. 94 s.

5 - Slavko Yanevski, Şekerli Öykü (Öyküler), İkinci baskı. Ç.: Mahmut Demir (Kıratlı): Nova Makedoniya Yayınevi, Destka Radost Yayınları Üsküp. B.: 12 x 17 cm. 62 s.

6 - Nusret Diso Ülkü, Çocukların Elleri (Şiirler)- Birinci baskı. Yn.: Nova Makedoniya Yayınevi., Destka Radost Yayınları, Üsküp. B.: 12 x 17 cm. 66 s.

7 - Viktor Golyavkin, Vofka ile Konuşmalarımız, (Öyküler) Ç.: Necati Zekeriya. Yn.: Nova Makedoniya, " Destka Radost " Yayınları Üsküp. B.: 12 x 17 cm. 66 s.

8 - Vlademir Nazor, Veli Yoje, (Öyküler) Ç.: Nizamettin Asim. Yn.: Nova Makedoniya, Destka Radost Yayınları. Üsküp B.: 14 x 20 cm. 103 s.

9 - Slavko Yanevski, Sokak, (Roman). Ç.: İlhami Emin. Yn.: Nova Makedoniya Yayınevi, Destka Radost Yayınları Bölümü. Üsküp. B.: 14 x 20 cm. 107 s.

10 - Mustafa Karahasan, Arkadaşlar (Öyküler) Yn.: Nova Makedoniya Yayınevi. Destka Radost Yayınları. Üsküp. B.: 14 x 20 cm. 69 s.

11 - Ahmet Romaçığ, Unutulmuş Ülkelerin Cücesi (Masallar) Ç.: Hasan Mercan Yn.: Nova Makedoniya Yayınevi. Destka Radost Yayınları. Üsküp. B.: 14 x 20 cm. 103 s.

12 - Boris Boyaciski, Kırıntılar, (Öyküler), Ç.: Fahri Kaya. Yn.: Nova Makedoniya, Destka Radost Yayınları. Üsküp. B.: 12 x 17 cm. 62 s.

13 - Çedo Vukoviç, Güçlü Göz (Roman). Ç.: Burhan Mısırlı. Yn.: Nova Makedoniya. Destka Radost Yayınları. Üsküp. B.: 14 x 20 cm. 88 s.

14 - Hans Kristian Andersen, Uçan Sandık (Masallar) Ç.: Muzaffer Reşit. (Yaşar Nabi). Yn.: Nova Makedoniya Yayınevi. Destka Radost Yayınları. B.: 12 x 17 cm.

15 - Hasan Mercan Afacanın Serüvenleri (Öyküler) Yn.: Nova Makedoniya Destka Radost Yayınları. Üsküp. B.: 12 x 17 cm. 62 s.

16 - Fahri Kaya, Hoşçakalın (Şiirler). Yn.: Nova Makedoniya Yayınevi, Destka Radost Yayınları. Üsküp. B.: 12 x 17 cm. 62 s.

17 - Milko Petroviç, Şen Salıncak (Öyküler). Ç.: Nusret Dişo Ülkü. Yn.: Nova Makedoniya Yayınevi Destka Radost Yayınları. Üsküp. B.: 12 x 17 cm. 62 s.

18 - Nadire Maksut, Severim, (Şiirler) Yn.: Nova Makedoniya Yayınevi Destka Radost Yayınları. Üsküp. B.: 12 x 17 cm. 62 s.

19 - Gustavaşvab, Mitoloji Öyküleri, Ç.: Fethi Süleyman Pasiç Yn.: Nova Makedoniya Yayınevi. Destka Radost Yayınları, Üsküp. B.: 14 x 20 cm. 75 s.

20 - Prejihov Voranç, Çigdem, (Öyküler) Ç.: Şükrü Ramo. Yn.: Nova Makedoniya Yayınevi, Destka Radost Yayınları. Üsküp. B.: 14 x 17 cm. 87 s.

21 - Anton Çehov, Grişa (Öyküler), Ç.: Şükrü Ramo Yn.: Nova Makedoniya. Destka Radost Yayınları. Üsküp. B.: 14 x 20 cm. 107 s.

22 - Nikolayeviç Tolstoy, Küçük Fipil. (Öyküler). Ç.: Kerimfi Jakova Yn.: Nova Makedoniya Yayınevi. Destka Radost

Yayınları. Üsküp. B.: 12 x 17 cm. 62 s.

1966

1 - Naim Şaban, Düşler (Şiirler). D.: Süreyya Yıldız. Yn.: Nova Makedoniya Yayınevi. Destka Radost Yayınları Bölümü. Üsküp B.: 14 x 20 cm. 54 s.

2 - Arsen Dikliç, Tepecikteki Çiflik, (Roman).Ç.: Hasan Mercan. Yn.: Nova Makedoniya Yayınevi. Destka Radost Yayınları, Üsküp. B.: 14 x 20 cm. 127 s.

3 - Voja Çoriç, Beyaz Kurt (Öyküler). D.: (Necati) Zekeriya, Yn.: Nova Makedoniya Yayınevi. Destka Radost Yayınları, Üsküp. B.: 14 x 20 cm. 83 s.

4 - Hasan Mercan, Kızımın Türküleri (Şiirler). Yn.: Nova Makedoniya Gazete Yayınevi. Destka Radost Yayınları Bölümü, Üsküp. B.: 12 x 17 cm. 45 s.

5 - Klara Yavukova, Konuşmak İstemeyen Dilcik. (Öyküler). Çn.: Nadire Maksut. Yn.: Nova Makedoniya Yayınevi. Destka Radost Yayınları, Üsküp. B.: 12 x 17 cm. 47 s.

6 - (Carles And), Meli Leymb, Şekspir Öykülerde. Ç.: Anday Yaltı. Yn.: Nova Makedoniya Yayınevi. Destka Radost Yayınları, Üsküp. B.: 14 x 20 cm. 128 s.

7 - Türk Masalları D.: Fahri Kaya. Yn.: Nova Makedoniya Yayınevi. Destka Radost Yayınları, Üsküp. B.: 14 x 20 cm. 111 s.

8 - Sabahattin Ali. Sırça Köşk (Masallar). D.: Necati Zekeriya Yn.: Nova Makedoniya Yayınevi. Destka Radost Yayınları, Üsküp. B.: 14 x 20 cm. 94 s.

9 - Gülüşler (Arnavut Çocuk Edebiyatından Seçmeler), D.: Hasan Vokşi Ç.: Hasan Mercan. Yn.: Nova Makedoniya Yayınevi. Destka Radost Yayınları, Üsküp. B.: 14 x 20 cm. 89 s.

10 - Inciler (Nobel Armağanı Kazanmış Eserler ve Yazarlar dan seçmeler. D.: Necati Zekeriya, Yn.: Nova Makedoniya Yayınevi. Destka Radost Yayınları, Üsküp. B.: 14 x 20 cm. 89 s

11 - Desanma Maksimoviç, Kuş Türküleri, (Şiirler). Ç.: Şiirleri : Necati Zekeriya, Öyküleri: Nusret Diyo Ülkü. Yn.: Nova Makedoniya Yayınevi. Destka Radost Yayınları, Üsküp.

B.: 12 x 17 cm. 46 s.

12 - Grigor Vitez, Ağaçlar Yürümüő Olsaydı, (Şiirler). .: Necati Zekeriya. Yn.: Nova Makedoniya Yayınevi. Destka Radost Yayınları, Üsküp. B.: 12 x 17 cm. 62 s.

13 - Angel Karaliev, Masal Dünyası (Öyküler). .: ?, Yn.: Nova Makedoniya Yayınevi. Destka Radost Yayınları, Üsküp. B.: 12 x 17 cm. 62 s.

14 - İlhami Emin, Güneőli Şiirler, (Şiirler). Yn.: Nova Makedoniya Yayınevi. Destka Radost Yayınları, Üsküp. B.: 12 x 17 cm. 62 s.

15 - Perl Bak, Mandalı Çocuklar (Öykü), .: Mebrure Alevoki Yn.: Nova Makedoniya Yayınevi. Destka Radost Yayınları, Üsküp. B.: 12 x 17 cm. 48 s.

16 - Tefeyyüzün Yirmi Yılı, (Makaleler), H.: Tefeyyüz ilkokulu Kollektifi. Üsküp. B.: 14 x 20,5 cm. 51 s.

17 - Edmondo De Amiis, Öğretmenlerimiz (Öyküler), .: Nurhan Özaltın - Mehmet Aydın. Yn.: Nova Makedoniya Yayınevi. Destka Radost Yayınları, Üsküp. B.: 12 x 17 cm. 48 s.

18 - ane Andrevski, ilekler, (Öyküler). .: Fahri Kaya Yn.: Nova Makedoniya Yayınevi. Destka Radost Yayınları, Üsküp. B.: 12 x 17 cm. 62 s.

19 - Küçük Savaşçılar, (Öyküler). B.: Fahri Kaya. Yn.: Nova Makedoniya Yayınevi. Destka Radost Yayınları, Üsküp. B.: 14 x 20 cm. 96 s.

1967

1 - Necati Zekeriya, Damlalar, (Şiirler) D.: Nusret Dişo Ülkü. Yn.: Destka Radost Yayınları, Üsküp. B.: 14 x 20 cm. 91 s.

2 - Oktay Akbal, Dondurmalı Sinema (Öyküler), D.: Necati Zekeriya. Yn.: Nova Makedoniya Yayınevi. Destka Radost Yayınları, Üsküp. B.: 14 x 20 cm. 87 s.

3 - Aziz Nesin, Şimdiki Çocuklar Harika (Öyküler), Yn.: Nova Makedoniya Yayınevi. Destka Radost Yayınları, Üsküp. B.: 14 x 20 cm. 123 s.

4 - Nazım Hikmet, Sevdalı Bulut (Öyküler), Baskıya H.:

Necati Zekeriya. Yn.: Nova Makedoniya Yayınevi. Destka Radost Yayınları, Üsküp. B.: 14 x 20 cm. 91 s.

5 - Françe Bevk, Kara Kardeşler (Roman), Ç.: Hasan Mercan. Yn.: Nova Makedoniya Yayınevi. Destka Radost Yayınları, Bölümü Üsküp. B.: 14 x 20 cm. 87 s.

6 - Necati Zekeriya, Eski Sokağın Çocukları (Öyküler), Yn.: Nova Makedoniya Yayınevi. Destka Radost Yayınları, Üsküp. B.: 14 x 20 cm. 69 s.

7 - Nusret Idrisoviç Kozara (Monografi). Ç.: Şükrü Ramo Yn.: Nova Makedoniya Yayınevi. Destka Radost Yayınları, Üsküp. B.: 14 x 20 cm. 103 s.

8 - Françe Bevk, Tito Hikâyelerde, (İkinci baskı) Ç.: ?, Yn.: Nova Makedoniya Yayınevi. Destka Radost Yayınları, Üsküp. B.: 14 x 20 cm. 87 s.

9 - Nazım Hikmet, Bulutlar Adam Öldürmesin (Şiirler). (Eklemeli ikinci baskı). D.: Necati Zekeriya. Yn.: Nova Makedoniya Yayınevi. Destka Radost Yayınları, Üsküp. B.: 14 x 20 cm. 125 s.

10 - Fazıl Hüsnü Ağlarca, Açıl Susam Açıl (Şiirler) D.: Necati Zekeriya Yn.: Nova Makedoniya Yayınevi. Destka Radost Yayınları, Üsküp. B.: 14 x 20 cm. 65 s.

11 - Aleksandar Sergiyeviç Puşkin, Altın Masallar (Masallar), Ç.: Ziya Yamaç, Yn.: Nova Makedoniya Yayınevi. Destka Radost Yayınları, Üsküp. B.: 14 x 20 cm. 71 s.

12 - Aleksa Mikiç, Yigit Çocuklar (Öyküler) İkinci baskı. Ç.: Necati Zekeriya Yn.: Nova Makedoniya Yayınevi. Destka Radost Yayınları, Üsküp. B.: 14 x 20 cm. 113 s.

13 - Necati Zekeriya, Yeni Sokağın Çocukları (Öyküler) Birinci Baskı. Yn.: Makedonska Kniga, Üsküp. B.: 17:17 x 19 cm. 66 s. T.: 1000.

14 - Hasan Mercan, Aynam (Şiirler) Yn.: Makedonska Kniga, Üsküp. B.: 12 x 18,5 cm. 42 s.

1968

1 - Hasan Mercan, Mümin (Türkçe - Makedonca Şiirler -

Birinci Baskı) Makedonca Ç.: İlhami Emin Yn.: Kultura Yayınevi, Üsküp. B.: 14 x 20 cm. 67 s.

2 - Necati Zekeriya, Bizim Sokağın Çocukları (Öyküler) İkinci Baskı. Yn.: Nova Makedoniya Yayınevi. Destka Radost Yayınları, Üsküp. B.: 14 x 20 cm.

3 - Boško Smaçoski, Büyükler - Küçükler (Roman). Ç.: Şükrü Ramo. Nova Makedoniya Yayınevi, Destka Radost Yayınları bölümü B.: 14 x 20 cm. 107 s.

4 - Yovan Strezovzkaı, Son Fişek (Öyküler) Necati Zekeriya, Fahri Kaya, Nusret Dişo Ülkü, İlhami Emin, Şükrü Ramo, Hasan Mercan. Nova Makedoniya Yayınevi, Destka Radost Yayınları B.: 14 x 20 cm. 79 s.

5 - Recep Hoca, Yeşil Vadi (Roman), Ç.: Hasan Mercan. Nova Makedoniya Yayınevi, Destka Radost Yayınları Bölümü B.: 14 x 20 cm. 61 s.

6 - Orhan Veli Kanık, Oktay Rıfat, Melih Cevdet Anday İçlerden Size (Şiirler) D.: Necati Zekeriya Yn.: Nova Makedoniya Yayınevi, Destka Radost Yayınları B.: 14 x 20 cm. 69 s.

7 - Video Podgoreç Beyaz Kıptı Çocuğu (Roman) Ç.: Hasan Mercan, Yn.: Nova Makedoniya Yayınevi, Üsküp, Destka Radost Yayınları B.: 14 x 20 cm. 101 s.

8 - Mitar Maksimoviç, Tembeller Diyarı (Öyküler) İkinci baskı. Ç.: Fahri Kaya Nova Makedoniya Yayınevi, Sevinç Yayınları, Üsküp. B.: 14 x 20 cm. 55 s.

9 - Ezop, La Fonten, Kirikov, Masallar, D.: Necati Zekeriya Ç.: Tarık Dursun K. (Akınç), Orhan Veli Kanık, İlhami Emin Yn.: Nova Makedoniya, Üsküp. Destka Radost Yayınları B.: 14 x 20 cm. 77 s.

10 - İvo Andriç, Pencere (Öyküler) D.Ç.: Nusret Dişo Ülkü Yn.: Nova Makedoniya Yayınevi, Destka Radost Yayınları, Üsküp B.: 14 x 20 cm. 101 s.

11 - Necati Zekeriya, Güzel Nedir, Çirkin Nedir ? (Türkçe - Makedonca Öyküler), Makedoncaya Ç.: İlhami Emin. Yn.: Kultura Üsküp. B.: 14 x 20 cm. 96 s.

12 - Kendi kendini yönetim toplumunda halklar (MKBMK. 14.

Oturumu) Ç.: ?, (Novinko) (Izdavačko) (Preduzeće) Kominist
Üsküp. B.: 12 x17 cm. 150 s.

1969

1 - Bayram Ibrahim Gün Çiçeği (Şiirler) Yn.: Sevinç
Yayınları, Üsküp. B.: 14 x 20 cm. 41 s.

2 - Iskender Muzbey, Kaynak (Şiirler) Yn.: Birlik Yayın-
evi, Üsküp. B.: 14 x 20 cm. 51 s.

3 - Hasan Mercan, Küçük Ali (Öyküler) Yn.: Nova Makedoniya
Yayınevi , Üsküp. B.: 14 x20 cm. 59 s.

4 - Çiçek, (Yugoslavya Türk Çocuk Edebiyatından Seçmeler)
ikinci Baskı, H.: Necati Zekeriya Nova Makedoniya Yayınevi,
Üsküp. B.: 14 x 20 cm. 115 s.

5 - Mihail Şolohov, İnsanın Alın Yazısı (Öykü) Ç.: Suat
Derviş, Yn.: Nova Makedoniya Yayınevi , Üsküp. B.: 14 x20 cm. 47
s.

6 - Kosova Sosyalist Erkin Bölgesinin Anayasa Kanunu, (Sırp
Hırvatça, Arnavutça ve Türkçe) Ç.: ? Yn.: N.(Ovinko) I (
Zdavacko) U (Druzenje) Sluzbeni List. SAP Kosova, Priştina.
B.: 13 x, 17,5 cm. 68 s.

7 - Viktor Hugo, Gavroş (Roman Parçası) Ç.: Ziya Yanaş
Yn.: Nova Makedoniya Yayınevi, Sevinç Yayınları, Üsküp. B.: 14 x
20 cm. 71 s.

8 - Yovan Boşkovski, Kaçaklar (Öykü) Eklemeli ikinci baskı
Ç.: Nizamettin Asil, Yn.: Nova Makedoniya Yayınevi , Sevinç
Yayınları, Üsküp. B.: 14 x 20 cm. 50 s.

9 - Şükrü Ramo, Kır Çiçeği (Öyküler) Yn.: Nova Makedoniya
Yayınevi , " Sevinç" Yayınları, Üsküp. B.: 14 x 20 cm. 79 s.

10 - Tayyar Hatipi, Hikâyeler, Ç.: Hasan Mercan Yn.: Nova
Makedoniya Yayınevi , Sevinç Yayınları, Üsküp. B.: 14 x 20 cm. 69
s.

11 - Yovan Popoviç, Gerçek Destanlar. (Öyküler) Ç.: Niza-
mettin Asil Yn.: Nova Makedoniya Yayınevi , Sevinç Yayınları,
Üsküp. B.: 14 x 20 cm. 74 s.

12 - Olivera Nikoleva, Zoki Poki (Öyküler) Ç.: Necati

Zekeriya Yn.: Nova Makedoniya Yayınevi , Sevinç Yayınları,
Üsküp. B.: 14 x 20 cm. 85 s.

1971

1 - Hasan Mercan, Memiş (Öyküler) Yn.: Kultura Yayınevi,
Üsküp. B.: 12,5 x 20 cm. 114 s.

2 - Aynı Güneş Altında, (Makedonya Sosyalist Cumhuriyetinde
yaşayan Türk Halkının yirmibeş yıllık edinimleri ile ilgili
makaleler) Yazı Kurulu : Demir Firuz, Zekeriya Necati, Kaya
Fahri, Kovaç Bane, Martinovski, Çvetko Sorumlu yazar, Seyfullah
Kemal, Tahir Kâmuran. Yn.: Nova Makedoniya Yayınevi, Üsküp. B.:
23 x 29 cm. 71 s.

1972

1 - Şükrü Ramo, Güzel Günler (Şiirler) Y.: Birlik Yayınla-
rı, Üsküp. B.: 14 x 20 cm. 53 s.

2 - Bayram İbrahim (Rogovalı), Uygarlık ıması (Şiirler)
Yn.: Birlik Türkçe Yayınları Kurulu, Üsküp. B.: 13 x 19,5 cm. 76
s.

3 - Nusret Dişo Ülkü, Üçgen (Şiirler) Yn.: Birlik Türkçe
Yayınları Kurulu, Üsküp. B.: 13 x 19,5 cm. 41 s.

4 - Suat Engüllü, Sözgen (Şiirler) Yn.: Birlik Türkçe
Yayınları Kurulu, Üsküp. B.: 12,5 x 19,5 cm. 66 s.

5 - İlhami Emin, Gül Çiçek (Şiirler) Yn.: Birlik Türkçe
Yayınları Kurulu, Üsküp. B.: 12,5 x 20 cm. 38 s.

6 - Avni Engüllü, İlk (Şiirler) Yn.: Birlik Türkçe
Yayınları Kurulu, Üsküp. B.: 12,5 x 20 cm. 60 s.

7 - Şükrü Ramo, Yeşilköy (Öyküler) Yn.: Birlik Türkçe
Yayınları Kurulu, Üsküp. B.: 12,5 x 20 cm. 86 s.

8 - Süreyya Yusuf, Dilimiz ve Biz (Makaleler) Yn.:
Birlik Türkçe Yayınları Kurulu, Üsküp. B.: 12,5 x 20 cm. 98 s.

9 - Kemal Seyfullah, Ulusallık Sorunu (Makaleler) Yn.:
Birlik Türkçe Yayınları Kurulu, Üsküp. B.: 12,5 x 20 cm. 125 s.

10 - Veretennikov, Voloca (Öykü) Yn.: Birlik Türkçe Yayın-
ları Kurulu, Üsküp. B.: 14 x 20 cm. 51 s.

11 - Tito ve Çocuklar (Şiir ve Öyküler) H.: İsmail Tevfik - Necati Zekeriya. Yn.: Birlik Türkçe Yayınları Kurulu, Üsküp. B.: 14 x 20 cm. 83 s.

12 - Hasan Mercan, Yörük Osman (Öykü) Yn.: Birlik Türkçe Yayınları Kurulu, Üsküp. B.: 12,5 x 19,5 cm. 63 s.

13 - Enver Baki, Anahtarlar (Öyküler) Nova Makedonya Yayınevi, Birlik Yayınları, Üsküp. B.: 14 x 20 cm. 59 s.

14 - Hasan Mercan, Sarı Yusuf (Şiirler) Yn.: Birlik Türkçe Yayınları Kurulu, Üsküp. B.: 12,5 x 20 cm. 46 s.

15 - Hristo Andonov Polyanski, Goçe Delçev ve Yaşadığı Çağ (Tarih) Ç.: Necati Zekeriya Yn.: Mislâ Yayınevi, Üsküp. B.: 14 x 21 cm. 94 s.

16 - Andersen, Masallar, D.: Hasan Mercan Ç.: Kemal Kaya Yn.: Birlik Türkçe Yayınları Kurulu, Üsküp. B.: 14 x 20 cm. 79 s.

1973

1 - Fahri Ali, Mangal (Şiirler) Yn.: Birlik Türkçe Yayınları Kurulu, Üsküp. B.: 13 x 19 cm. 30 s.

2 - Necati Zekeriya, Ninniler (Şiirler) İkinci Baskı Yn.: Birlik Türkçe Yayınları Kurulu, Üsküp. B.: 14 x 20 cm. 38 s.

3 - Nimetullah Hafız, Günaydın (Şiirler) İkinci Baskı Yn.: Birlik Türkçe Yayınları Kurumu, Üsküp B.: 14 x 20 cm. 34 s.

4 - Mustafa Karahasan, Yedibaşlı Dev (Öyküler) Yn.: Birlik Türkçe Yayınları Kurumu, Üsküp B.: 14 x 20 cm. 53 s.

5 - Nusret Dişo Ülkü, Çocukların Elleri (Şiirler) İkinci Baskı Yn.: Birlik Türkçe Yayınları Kurumu, Üsküp B.: 14 x 20 cm. 43 s.

6 - Hasan Mercan, Mümin (Şiirler) İkinci Baskı Yn.: Birlik Türkçe Yayınları Kurumu, Üsküp B.: 14 x 20 cm. 38 s.

7 - İlhami Emin, Ay Kedisiz Saray (Şiirler) İkinci Baskı Yn.: Birlik Türkçe Yayınları Kurumu, Üsküp B.: 14 x 20 cm. 53 s.

8 - Grin Kardeşler, Masallar D.: Hasan Mercan Ç.: Kamal Kaya Yn.: Birlik Yayınları Türkçe yayınlar Kurumu, Üsküp B.: 14 x 20 cm. 83 s.

9 - Boris Boyaciski, Durdurulmayan Adımlar (Öyküler) Ç.: Fahri Kaya, Yn.: Birlik Yayınları Türkçe yayınlar Kurumu, Üsküp

B.: 14 x 20 cm. 64 s.

10 - Viktor Hugo, Kozeta (Öyküler) Ç.: ?, Yn.: Birlik Yayınları Türkçe yayınlar Kurumu, Üsküp B.: 14 x 20 cm. 53 s.

11 - Miguel Servantez , Don Kişot (Roman) Çocuklara uygulayan : Sevil Seydil Yn.: Birlik Yayınları, Nova Makedoniya Yayınevi, Üsküp. B.: 14 x 20 cm. 69 s.

12 - Rudyard Kipling, Kurt Çocuk (Roman) İkinci Baskı Ç.: Divizen Tunara Yn.: Birlik Yayınları Türkçe yayınlar Kurumu, Üsküp B.: 14 x 20 cm. 92 s.

13 - Necati Zekeriya, Yeni Sokagın Çocukları (Öyküler) İkinci Baskı Yn.: Birlik Yayınları Türkçe yayınlar Kurumu, Üsküp B.: 14 x 20 cm. 65 s.

14 - Alaettin Tahir, Apartman (Öyküler) Yn.: Birlik Yayınları Türkçe yayınlar Kurumu, Üsküp B.: 11,5 x 19 cm. 62 s.

15 - Aziz Nesin, Bey Düdük (Öyküler) Yn.: Üsküp Türkçe Yayınlar Kurulu, Birlik Yayınları, Üsküp. B.: 11,5 x 19,5 cm. 102 s.

1974

1 - Avni Engüllü, Sögüt Altı (Öyküler) Yn.: Sesler Yayınları, Üsküp. B.: 12 x 20 cm. 75 s.

2 - İlhami Emin, Gülçiçekhane (Şiirler) Yn.: Kultura Yayınevi (Goçe Delçev), Üsküp. B.: 12 x 19 cm. 45 s.

3 - Kosova Sosyalist Özerk Bölge Anayasası H. ve Yn.: Kosova Sosyalist Özerk Bölge Meclisi, Priştine. B.: 11,5 x 16,5 cm. 209 s.

4 - Altay Suroy, Yaya 73 " (Şiirler) Yn.: Tan Yayınevi, Priştine. B.: 12 x 18,5 cm. 52 s.

5 - Süreyya Yusuf, Ali Ağa (Öyküler) Yn.: Tan Yayınevi, Priştine. B.: 12 x 18,5 cm. 62 s.

6 - Bayram İbrahim, Yalnızlık Merdiveni (Şiirler) Yn.: Tan Yayınevi, Priştine. B.: 12 x 18,5 cm. 49 s.

7 - İskender Muzbeg, Sevil (Öyküler) Yn.: Tan Yayınevi, Priştine. B.: 12 x 18,5 cm. 56 s.

8 - Enver Bakı, Mutlu Baba (Öyküler) Yn.: Tan Yayınevi, Priştine. B.: 12 x 18,5 cm. 68 s.

9 - Hasan Mercan, Resimlerde Dünya (Türkçe - Makedonca Şiirler) Makedoncaya Ç.: İlhami Emin Yn.: Kultura Yayınları, Üsküp. B.: 13 x 20 cm. 57 s.

10 - İlhami Emin, Şiirli Alfabe (Şiirler) Yn.: Birlik Yayınları, Türkçe Yayınlar Kurulu, Üsküp. B.: 14 x 20 cm. 34 s.

11 - Nusret Dişo Ülkü, Ozanlar Güncesi (Şiirler) Yn.: Birlik Yayınevi, Türkçe Yayınlar Kurulu, Üsküp. B.: 12,5 x 20 cm. 67 s.

12 - Suat Engüllü, Zaman Dışı İç Düşlemeler (Şiirler) Yn.: Birlik Yayınevi Türkçe Yayınları Kurulu, Üsküp. B.: 12,5 x 20 cm. 67 s.

1975

1 - Recep Murat (Bugariç), Uç Palto (Öyküler) Yn.: Birlik Yayınevi Türkçe Yayınları Kurulu, Üsküp. B.: 14 x 20 cm. 66 s.

2 - Mr. Dragan Taşkovski, Makedon ulusu Hakkında (Tarih) Ç.: Hüsamettin Vardar Yn.: Sesler Armağanı, Üsküp. B.: 12,5 x 20 cm. 101 s.

3 - Hasan Mercan, Mermere Kazılanlar - Vlejanov Vo Mermerot (Türkçe - Makedonca şiirler) Makedoncaya Ç.: Branka Kubeş Yn.: Sovremenos Yayınları, Üsküp. B.: 12,5 x 20,5 cm. 35 s.

4 - Arif Bozacı, Barış Kuşu (Şiirler) Yn.: Tan Yayınevi, Priştine. B.: 12 x 18,5 cm. 44 s.

5 - Iskender Muzbeg, Yaşamak (Şiirler) Yn.: Tan Yayınevi, Priştine. B.: 12,5 x 18,5 cm. 44 s.

6 - Hasan Mercan, Körağa Sokağı (Öyküler) Yn.: Tan Yayınevi, Priştine. B.: 12 x 18,5 cm. 86 s.

7 - Bibliyografi, Sesler, 1965 - 1975; Sayı 1 - 100 Sesler sayı 101' de Yayınlar tüm yapıtlar Bibliyografisinin ayrı basımı. H.: Ayşe Mehmet (Kaya) Yn.: Sesler, Dergisi Üsküp. B.: 12.5 x 20 cm. 93 (31-124) s.

8 - Necati Zekeriya, Yeşil Nerede (Türkçe ve Makedonca Şiirler) Makedoncaya Ç.: Alaeddin Tahir Yn.: Kultura Yayınevi, Üsküp. B.: 14 x 20 cm. 75 s.

1976

1 - Mürteza Buşre, Sevgilerimde (Şiirler) Yn.: Tan Yayinevi, Priştine. B.: 12 x 18,5 cm. 45 s.

2 - Yugoslavya Türk Şiiri Şiir Antolojisi H.: Süreyya Yusuf. Yn.: Tan Yayinevi, Priştine. B.: 12 x 18,5 cm. 217 s.

3 - Kosova Sırp Şiiri (Şiir Antolojisi) H.: Dragolyup Stoyadinoviç. Ç.: Necati Zekeriya. Yn.: Tan Yayinevi, Priştine. B.: 12 x 18,5 cm.

4 - Tefeyyüz 30 yıl - 1944/ 45 - 1974/ 75 (Makaleler) H.: Tefeyyüz ilkokul Yayın Kurulu, Üsküp. B.: 17 x 24 cm. 55 s.

1977

1 - Yosip Broz Tito, YKP'nin iki savaş arası savaşımı ile gelişimi (Konuşmalar). Ç.: İlhami Emin, Remzi Canova, Vefki Hasan, Salim Abdullah. Yn.: Birlik Reaksiyonu, Üsküp. B.: 12 x 17,5 cm. 64 s.

2 - Nusret Dişo Ülkü, Tito Koçaklaması (Şiirler) Yn.: Tan Yayinevi, Priştine. B.: 12,5 x 18,5 cm. 55 s.

3 - Şükrü Ramo, Renkli Gülaşler (Şiirler) Yn.: Birlik Yayınları, Üsküp. B.: 14 x 20 cm. 45 s.

4 - Tito Şiiri (Şiirler). H. : Enver Baki, Nusret Dişo Ülkü Yn.: Tan Yayinevi, Priştine. B.: 12 x 18,5 cm. 143 s.

5 - Çağdaş Bir Önder, Tito, Çağdaş Bir Ülke, Yugoslavya (Makaleler) D.: Beyto Nabırdalı, Bedri Selim. Yn.: Tan Basın Yayın Kurumu, Priştine, Koza Yayınları Ticaret Ltd.Şti, İstanbul, Ç.: Ali Aksoy, Enver Baki, Nevzat Hüdaverdi, Vefki Hasan, Şakir Maksut, Iskerder Muzbeg, Nusret Dişo Ülkü, Necati Zekeriya. B.: 13,5 x 19,5 cm. 335 s.

6 - Necati Zekeriya, Lorca Soyutlaması (Şiirler). Yn.: Tan Yayinevi, Priştine. B.: 42 x 19.5 cm. 39 s.

7 - Yosip Broz Tito, YKP'nin iki savaş arası savaşımı ve gelişimi (Söylev) Ç.: Enver Baki, Şerafettin Ömer, Muhammet Ustaibo, Vefki Hasan, Yn.: Marksisti Öğretim için bölge merkezi, Priştine. B.: 14 x 20,5 cm. 100 s.

8 - Piligrani (Arnavutça, Sırpırvatça ve Türkçe Şiirler). Yn.: Prizren Pan S.Noli ve Zyum - Has Sntjeren Gjençovi Yazın Klubü. B.: 12,5 x 23,5 cm. 94 s.

1978

1. Nusret Diso Ülkü, Kara İsmet (Öyküler). Yn.: Birlik Yayınevi Türkçe Yayınlar Kurulu, Üsküp. B.: 14x20 cm. 62s
2. Şükrü Ramo, Alevden Yıldıza (Öyküler). Y.: Birlik Yayınevi
3. Vefki Hasan, İlk Marksizim Eğitimi (Makaleler). Yn: Birlik Yayınları, Üsküp. B.: 14x20 cm. 108 s.
4. Çağdaş Yugoslavya'da Türk Hikayeleri (Antoloji). D.:Bedri Selim. Yn.: "Tan" Gazete Yayın Kurumu. (Priştine) ile Koza Yayınları (İstanbul B.: 13.5x19.5 cm. 294 s.
5. Kosova Komünistler Birliği Tüzüğü. H.: Kosova Komünistler Birliği Yn.: Komünist Kosova Yayınları, priştine. B.: 11.5 x 16.5 cm. 66 s.
6. Stoyan Damyanovski, Vasil Kunoski, Aleksandar Popovski, Dimçe Smugrevski, Tekerlekler Üzerinde Dünya (Makale ve Şiirler). Ç.: İlhami Emin. Yn.: BEEÖ- "Destka Radost Yayınları, Üsküp, B.: 17x24 cm. 118 s.
7. Sebahattin Sezair, Körolosi Moda (Şiirler). Yn.: Birlik Yayınları Üsküp. B.: 14x20 cm. 42 s.
8. Avni Abdullah, Ana Yüreği (Öyküler). Yn.: Birlik Yayınları Üsküp. B.: 14x20 cm. 62 s.
9. Fahri Kaya, Güle Güle (Öyküler). Yn.: Birlik Yayınları, Üsküp B.: 14x20 cm. 82 s.
10. Çağdaş Arnavut Hikayeleri Antolojisi. H.: Recep Çosya. Ç.: Avni Çıtak. Yn.: Tan Basın Yayın Kurulu, Priştine, Cem Yayınevi, İstanbul. B.: 13.5x19.5 cm. 293 s.

11. Tito (Makaleler), H.: Fahri Kaya. Yn.: nova makedoniye Yayınevi, Birlik Birleşik Emek Örgütü, Üsküp; B.: 13.5x19.5 cm. 167 s.
12. Kemal Seyfullah, Devrimci Ferit Bayram (Tarih).Yn.:Tan Yayınevi. Priştine. B.:12x19 cm. 79 s.
3. Şecaettin Koka, Kara Düzen (Öyküler). Yn.: Tan Yayınevi Priştine. B.: 12x19 cm. 68 s.
14. Necati Zekeriya, Bizim Sokağın Komeo ve Jülyeti (Öyküler). Yn.:%: Tan Yayınevi. Priştine. B.: 12x14 cm. 63 s.
15. Fahri Ali, İki Yürekli (Şiirler). Yn.: Birlik Yayınları, Üsküp B.: 14x20 cm. 76 s.
16. Esat Bayram, Örgüler, (şiirler) Yn. Birlik Yayınları, Üsküp B.: 14x20cm. 47 vs.

1979

1. Enver Baki, Beş Kardeşler (Öyküler). Yn.: Tan Basımevi Pristine. B.: 12x19 cm. 76 s.
2. Agim Rifat (Yeşeren), "34 Rubai Daha" (şiirler). Yn.Tan Basımevi Priştine. B.: 12x19 cm. 73 s.
3. Yugoslavya Çağdaş Arnavut şiiri Antolojisi. H.: İbrahim Rugova. Ç.: Hasan Mercan. Yn.: Tan Basımevi, Priştine, B.:12x19 cm. 253 s.
4. Pera Sterfonoviç, Nur Baba, (Öykü). Ç.: Hasan Mercan. Yn.: Tan Basımevi priştine. B?: 12x19 cm. 158 s.

1980

1. Fikri Şişko, Utku (Şiirler). Yn.: Fan S.Noli Yazın Kulübü Yayınları, Fligran Dizisi 5, rizren. B.: 12x17 cm. 47 s.
2. Mustafa Karahsan, Tito ve İdeolojisi (Makaleler). Yn.: Birlik Yayınları, Birlik Dizisi, Üsküp.B.: 14x20 cm. 245 s
3. İrfan Delür, Al Daire (Şiirler) Yn.: Birlik Yayınları, Üsküp B.:14x20 cm. 86 s.

4. Osman Baymak, Beş Parmak (Şiirler) Yn.: Tan Yayınevi, Priştine. B.: 11.5x19 cm. 48 s.
5. Suat Engüllü, Bir Sevim ve Bir Devrim Üstüne (Şiirler) Yn.: Tan Yayınevi. Priştine. B.: 11.5x19 cm. 43 s.
6. Zeynel Bekzaç, Gurur Duy Sen Yirminci Yüzyıl (Şiirler). Yn.: Tan Yayınevi, Priştine. B.: 11.5x19 cm. 48 s.
7. Alaaddin Tahir, Portre (Öyküler). Yn.: Tan Yayınevi Priştine. B.: 11.5x19 cm. 48 s.
8. Şürkü Ramo, Kuş Sesi (Şiirler), Yn.: Birlik Yayınları, Tomurcuk dizisi, Üsküp. B.: 14x20 cm. 47 s.
9. Lütfü Seyfullah, Okul Tiyatrosu (Oyunlar). Yn.: Birlik Yayınları Sevinç Dizisi. Üsküp. B.: 14x20 cm. 91 s.
10. İlhami Emin, Gülev, (Şiirler) Yn.: Birlik Yayınları. sesler dizisi Üsküp B: 14x20 cm. 31 s.

1981

1. Hasan Mercan, Kızımın Günlüğü (Şiirler) Yn.: Tan Yayınevi Kitap Dizisi, Priştine. B.: 11.5x19 cm. 6 s.
2. Danko Oblak, Mor Pencereleler (Roman). Ç.: Nusret Dişo Ülkü. Yn.: Birlik Yayınları Sevinç dizisi. Üsküp B.: 14x20 cm. 112 s.
3. Necati Zekeriya, Eskiler Alırım Yeniler Satarım (Öyküler) Yn.: Tan Yayınevi, kitap dizisi, Priştine. B.: 11.5x19 cm. 60 s.
4. Nusret Dişo Ülkü, Dereden Tepeden (Şiirler) Yn.: Birlik Yayınları, Sevinç dizisi, Üsküp. B.: 14x20 cm. 57 s.
5. 30 Yıl Doğru Yol, Kültür Güzel Sanatlar Derneği (monografi). H.: İskender Muzbeg. (Kurul Başkanı), Dr. Durmiş Çelina, Altay Suroy, Hayrettin Volkan, İsa Şimşek, İsmet Luma, Bedrettin Koro (Üyeler), Yn.: Doğru Yol Kültür Güzel Sanatlar Derneği, Prizren. B.: 14x23.5 cm. 72 s.
6. Suat Engüllü, Kumrovest'li Çocuğun Anısına (Şiirler). Yn: Nova Makedoniya Yayınei, Birlik Yayınları, Sevinç dizisi Üsküp. B.: 14x20 cm. 74 s.

7. Küçük Tiyatro (Henüz okula gitmeyen çocuklar için çocuk oyunlarından seçmeler) D.: Olivera Nikolova. Ç.: Nezati Zekeriya. Yn.: Destka Radost Yayınları, Üsküp. B.: 14x20 cm. 108 s.
8. Agim Rifat Yeşeren, Daha Güzel (şairler) Yn.: Birlik Yayınları Üsküp. B.: 14x20 cm. 99 s.
9. Gümüş Çanlar (Henüz okula gitmeyen çocuklar için şiirler). B.: Stoyan Tarapuz. Ç.: Nusret Dişo Ülkü. Yn.: Destka Radost Üsküp. B.: 14x20 cm. 91 s.
10. En Küçük ve Büyük Çocuklar İçin Öyküler (Henüz okula gitmeyen çocuklar için öyküler). D.: Solbodan Miçkoviç. Ç.: Nusret Dişo Ülkü. Yn.: Detska Radost Üsküp. B.: 14x20 cm. 93 s.
11. Arif Bozacı, İlk Yaz Sürgünü (şairler). Yn.: Tan Yayınevi Priştine B.: 12x19 cm. 62 s.
12. Blaje Koneski, Yıldızları Örmek (şairler). Ç.: Necati Zekeriya. Yn.: Tan Basın Yayın Kurumu, Priştine ile Çem Yayınevi, İstanbul. B.: 13b5x19.5 cm. 35 s.

1982

1. İlhami Emin, Hepimiz Tito (şairler). Yn.: Birlik Yayınları. "Sevinç" dizisi, Üsküp. B.: 14x20 cm. 75 s.
2. Fadil Hoca, İlk Yaz Gecikince, (Partizan Güncesinden Notlar-1943) Ç.: Ali Aksoy. Yn.: Tan Gazete ve Yayın İş Örgütü, Priştine. B.: 14x20 cm. 290 s.
3. Recep (Murat) Bugariç, Küçük Adam, (Hikayeler). Yn.: Birlik yayınları Sevinç dizisi. Üsküp B.: 14x20 cm. 81 s.
4. Zeynel Bekzaç, Sevginin Rengini Arıyorsanız (şairler) Yn.: "Birlik" Yayınları, Sevinç dizisi, Üsküp. B.: 14x20 cm. 67 s.
5. Sabit Yusuf, Yaşam ve Ütesi (şairler). Yn.: Birlik Yayınları "Sesler" dizisi, Üsküp. B.: 14x20 cm. 59 s.
6. "123" (Resimli Hesap Kitabı) H.: Dr. Delçev Georg. Ç.: Nusret Dişo Ülkü. Yn.: GY Nova Makedoniya Yayınevi adına, Üsküp B.: 23x22 cm. 22 s.

7. Bosko Smačovski, Kent (Resimli Öyük Kitabı). Ç.: Nusret Dişo Ülkü. Yn.: Gazete Yayın Örgütü Nova makedoniya, Destka Radost yayınevi adına, Üsküp. B.:23x22 cm. 22 s.
8. Gligor Popovski, İlk Kuriyer Mektubi (Resimli Öyük Kitabı) Ç.: Nusret Dişo Ülkü. Yn.: Gazete Yayın Örgütü, Nova Mekadoniya Destka Kadost Yayınevi adına, Üsküp. B.: 23x22 cm. 22
9. Vasil Kunovski Küçük Çocuklar, Büyük Yiğitler, (Resimli Öyük Kitabı) Ç.: Nusret Dişo Ülkü. Yn.: Gazete Yayın Örgütü Nova makedoniye Detska Radost Yayınevi adına, Üsküp. .23x22 cm. 22 s.
10. Slavko Yanevski, Dünya Çocukları (Resimli Öyük Kitabı) Ç.: Nusret Dişo Ülkü Yn. Gazete Yayın Örgütü, Nova makedoniya, Destka Radost Yayınevi, adına Üsküp. B.: 23x27 cm. 12 s.
11. Reşit Hanadan, Yazgı (Öyüküler) Y.: Tan Yayınevi. Kitap dizisi Priştine B.: 11.5x19 cm. 78 s.
12. ahmet S. İgciler, Erdoğan'ın Yaşantıları (Öyüküler). Yn.: Tan Yayınevi. Kitap dizisi, priştine. B.: 11.5x19 cm. 76 s.

1983

1. Necati Zekeriya, Çağdaş Yugoslav şiiri Antolojisi, Yn. Tan ve Cem Yayınevleri Ortak Yayını. Priştine-İstanbul 333s
2. İskender Muzbg, Gerçek Üsküp, 69 s.
3. Secaettin Koka, Sıradan Adamlar. Üsküp, 76 s.
4. Milenko Vertoviç, Kışlık Babı. Priştine , 69 s.
5. Nazım Hikmet, şiirler. Üsküp, 314 s.
6. Lütfü Seyfullah, Üç Arkadaş. Üsküp, 56 s.
7. Vanço Nikoleski, Büyülü Semercik. Birlik Yayınları, Üsküp 108 s.
8. Lütfü Seyfullah. Küçük Nasrettin. Tan Yayınları, Priştine 65 s.
9. Avni Engüllü, Mete. Birlik Yayınları, Üsküp, 54 s.

10. Andersen, Unutulmayan Masallar. Birlik Yayınları, Üsküp 67 s.
11. Şükrü amo, Küçük Damlalar. Birlik Yayınları, Üsküp, 358.
12. Nimetullah Hafız, Ana kucağı. Birlik Yayınları, Üsküp, 49 s.
13. Viktor Hugo, Gavrör. Birlik Yayınları, Üsküp, 64 s.

1984

1. Vefki Hasan, Özyönetim. Birlik Yayınları, Üsküp, 186 s.
2. Fahri Ali, Nal, Birlik Yayınları, Üsküp, 54 s.
3. Avni Engüllü, Dört Mevsim. Tan Yayınları, Priştine, 44s
4. Ahmet S. İğniler, Yüreksiz Adam. Tan Yayınları, Priştine, 102 s.
5. Nusret Dişo Ülkü, Tü-Tü-Tüüü, Birlik Yayınları, Üsküp, 24 s.
6. Grim Kardeşler, Mavi Işık. Birlik Yayınları, Üsküp, 63 s

1985

1. Fahri Kaya, Gökkuşağı, Birlik Yayınları, Üsküp, 199 s.
2. Pero Korobar, Ratsin, Birlik Yayınları, Üsküp, 49 s.
3. Esat Bayram, Ben ve Çarşı. Birlik Yayınları, Üsküp, 36s
4. Dr. Nimetullah Hafız, Yugoslavya Türk Halkı şiirinde Tito. Birlik Yayınları, Üsküp, 134 s.
5. Dr. Nimetullah Hafız, Yugoslavya Türk Halkı şiirinde Devrim. Birlik Yayınları, Üsküp, 99 s.
6. Reşit Hanadan, Duygu Tutsağı Tan, Yayınları, Priştine, 181 s.
7. Lafonten, Tilki ile Leylek. Birlik Yayınları, Üsküp, 43 s.
8. Hürmaşah Verder, Kınalı Keklik, Birlik Yayınları, Üsküp, 54 s.
9. Enver İlyas, Olsam, Olsam. Birlik Yayınları, Üsküp, 40 s.

1986

1. Nasrettin Hoca Fkraları, Birlik Yayınları, Üsküp, 59 s.
2. Branko Çopiç, Nikoleti ve Bursaç. Birlik Yayınları, Üsküp, 152 s.
3. Prof. Dr. Nimetullah Hafız, Aşık Fevki-Hayatı ve Eserleri. Esin Yayınları, Prizren, 247 s.
4. Collodi, Pinokyo. Birilk Yayınları, Üsküp, 97 s.
5. Neati Zekeriya, Ağaçlar Dile Gelse. Tan Yayınları, Priştine, 51 s.
6. Suat Engüllü, Açıl Susan Açıl. Birlik Yayınları, Üsküp, 89 s.
7. Hayrettin Volkan, Kanlı Sabahın Baharları, Tan Yayınları, Priştine 140 s.
8. Luis Kerol, Alis Harikalar Ülkesinde. Birilk Yayınları, Üsküp, 81 s.

1987

1. Sabahattin Serair, Bir Başka Dünya. Birlik Yayınları, Üsküp, 43 s.
2. Dr. İrfan Morina, Priştineli Mesihi. Tan Yayınları, Priştine, 304 s.
3. İskender Muzbeg, Şefikoğlu, Taşa Türküler, Birlik Yayınları, Üsküp, 51 s.
4. Ziya Dizdareviç, Kasaba Öyküleri. Tan Yayınları, Priştine, 93 s.
5. A.R. Yeşeren, Deneykap. Tan Yayınları, Priştine, 175 s.
6. Raşit Hanadan, SEI, Tan Yayınları, Priştine, 307 s.

1988

1. Necati Zekeriya, Orhanb. Birilk Yayınları, Üsküp, 155 s.
2. Şükrü Ramo, Şiirler, Birlik Yayınları, Üsküp, 73 s.

3. Yusuf Edip, GÜÜN Kucağında. Birlik Yayınları, Üsküp 46 s.
4. Ethem Baymak, Naim Şaban-Yaşamı, Sanatı, Yapıtları. Tan Yayınları, Priştine, 125 s.
5. Necati Zekeriya, Yugoslav Yazarlarından Çocuk Öyküleri. Birlik Yayınları, Üsku, 155 s.
6. Enver Baki, Baba Düşkünü. Tan Yayınları, Priştine, 199 s.
7. Necati Zekeriya, Sevgiyle, Tan Yayınları, Priştine, 200 s.

1989

1. Sabit Yusuf, Nazlısın, Birlik Yayınları, Üsküp, 43 s.
2. Fahri Mermer, Belgrat'ta Sevmek Birlik Yayınları, Üsküp, 40 s.
3. Suat Engüllü, Pırnalı'dan Çıktım Yaya. Birlik Yayınları, Üsküp, 147 s.

KAYNAKÇA

- BRİNA Süleyman, (Demeç), Tan Gazetesi, Priştine, 12 Mayıs 1970, Sayı 2
- ENGÜLLÜ Avni, "Birlik Her Zaman Kardeşlik-Birlik ve Beraberlik Simgesi Olmuştur" (Söyleşiden), Sesler Dergisi. Üsküp, Mart 1985, Sayı 194
- ENGÜLLÜ Suat, "Tan Eşitlik İlkesinin Bir Yengisidir", Birlik Gazetesi Üsküp, 27 Nisan 1989.
- ENGÜLLÜ Suta, "Tan Edebiyatımızın Gelişiminde Önemli Rol Dynamıştır". Birlik Gazetesi, Üsküp, 29 Nisan 1989.
- ENGÜLLÜ Suat, "Sesler Aylık Toplumsal Sanat Dergisinin Edebiyatımızın Gelişimindeki Rolü ve Katkıları", Sesler Dergisi, Üsküp, Mart 1986, Sayı 204.
- EREN İsmail, "Yugoslav Topraklarında Türkçe Basın", Sesler Dergisi, Üsküp, Ekim 1966, Sayı 9
- REN İsmail, "Yugoslavya'da Türkçe Basın", Sesler Dergisi Üsküp, Ekim 1966, Syı 9
- EREN İsmail, "Yugoslavya'da Türkçe Basın (1866-1986)", Sesler Dergisi, Üsküp, 15 Haziran 1989, Sayı 37
- HANADAN Reşit, "Çığ'la Gelen Umutlar"
- HASAN Vefki "Birlik Gazetesi'nin 40. Yılı", Seser Dergisi. Üsküp Şubat 1985, Sayı 193
- HASAN Vefki, "Sesler Aylık Toplumsal Sanat Dergisinin Edebiyatımızın Gelişimindeki Rolü ve Katkıları" Sesler Dergisi, Üsküp, Mart 1986 Sayı 204
- İŞKİT Server, Türkiye'de Matbuat İdaresi ve Politikaları, İstanbul 1943
- İSMAİL Alattin M., "Sanat ve Edebiyatımızın Gelişmesi için yeni Ufuklar Vadeden Dergi, Tan Gazetesi, Priştine
- MAKSUT Şakir, "Tan'ın Çıkışı Türk Hakkının Büyük Başarısıdır", Birlik Gazetesi, Üsküp, 25 Nisan, 1969.
- MAKSUT Şakir, "Nice Nice Yıllara", Çevren (1974-1984), Özel Sayı, Priştine, Mayıs 1984.

MERMER Fahri, "Çiğ Dergisi ve Getirdikleri", Birlik Gazetesi, Üsküp, 27 Ocak 1990.

RAMO Şükrü, "Birlik'i anarken", Sesler Dergisi, Üsküp, Ocak 1975, Sayı 92

RAMO Şükrü, "Birlik Gazetesi'nin 40. Yılı", Sesler Dergisi, Ocak 1985, Sayı 192

RAMO Şükrü, "Sesler Aylık Toplumsal Sanat Dergisinin Edebiyatımızın Gelişimindeki Rolü ve Katkıları", Sesler Dergisi, Üsküp, Mart 1986, Sayı 204.

SALİH Emin, "Birlik Yugoslavya Türk Halkının Sesi", Sesler Dergisi, Üsküp Nisan 1985, Sayı 195.

SELİM Hilat, "Birlik'in 30. Yıldönümü" Sesler Dergisi, Üsküp sayı 92.

SOKOLOVIÇ A. Osman, Praged Stanpanih Dyela Muslimane Bosne Hercegovine Na Srpsko-Hrvatskon Od 1878-1946, III Glasnik Vrhovnog İslamskog Staryesinstra dergisinden ayrı bası, Sarayevo, 159

STANKOVIÇ Todor P., Putne Beleške Po Staroj Sırbiji 1871-89, Belgrad 1910

ZAMAN GAZETESİ, Selanik, , Sayı 198.